

DEBRECENI EGYETEM
INFORMATIKAI KAR
KÖNYVTÁRINFORMATIKAI TANSZÉK

**A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú
Művészetoktatási Intézmény pedagógiai programja
könyvtári támogatása**

SZAKDOLGOZAT

Témavezető:

Dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi
egyetemi adjunktus

Készítette:

Kállai Zsuzsa
informatikus könyvtáros

DEBRECEN

2009

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. Az iskolai könyvtár története.....	5
1. Az iskola és a könyvtár története	5
2. A könyvtár elhelyezése	7
3. A gyűjtemény.....	11
4. A könyvtár szolgáltatásai, használata	14
III. A könyvtár alapfeladatai és céljai	16
1. A könyvtárhasználat megjelenése az iskolai dokumentumokban.....	16
1.1. Szervezeti és Működési Szabályzat	17
1.2. Pedagógiai Program	18
1.3. Helyi Tanterv	19
1.4. Minőségirányítási Program.....	22
2. A könyvtárhasználat megjelenése a könyvtári dokumentumokban.....	24
2.1. Szervezeti és Működési Szabályzat	24
2.2. Gyűjtőköri Szabályzat.....	26
2.3. Könyvtár-pedagógiai Program.....	27
2.3.1. Tárgyi feltételek	29
2.3.2. Személyi feltételek.....	30
2.4. Könyvtárhasználati Szabályzat	31
3. Összegzés.....	32
IV. A könyvtár mai helyzete	33
1. Vizsgálat	33
1.1. A vizsgálat módszere és célja	34
1.2. A kérdőívek feldolgozása és elemzése	35
1.3. Az interjúk elemzése.....	49
V. Összefoglalás, ajánlások	53
VI. Irodalomjegyzék.....	56
VII. Függelék	59
VIII. Köszönetnyilvánítás	67

I. Bevezetés

A XX. század második felétől tapasztalható az a trend, miszerint az ismeretek robbanásszerű gyarapodásával és gyors avulásával kell számolnunk. Manapság beszélhetünk az úgynevezett információs vagy tudástársadalom kialakulásáról, amely a népesség legszélesebb rétegeitől megköveteli bármely munkaterületen és teljes életszakaszában a számára szükséges naprakész tudást. Ilyen módon felértékelődik a korszerű, hiteles információkat szolgáltató intézmények szerepe, így az oktatással és képzéssel foglalkozóké, valamint a könyvtáraké is.

A kialakuló új helyzetben az iskolarendszer feladata nem az, hogy a tananyag folytonos növelésével mind több ismeretet sajátíttassanak el a tanulókkal, hanem alapismeretek nyújtása során alapképességeket, alapkészségeket fejlesszenek, amely a személyiség kialakulását szolgálja.^(1. p.11.) A korszerű pedagógia elsődleges célja tehát az ismeretszerzés módszereinek átadása, hiszen ez vezet kreatív tudáshoz. Leegyszerűsítve a problémát elmondhatjuk, hogy az oktatás célja nem csak a tananyag elsajátítása lenne, hanem magának a tanulás képességének, készségének megtanítása is. Mikor, hogyan és hol tanulunk meg tanulni? A tanulás készség szintjére fejlesztése legalább annyira fontos feladata lenne az oktatásnak - azon belül is az általános iskoláknak - mint az írás és az olvasás megtanítása. Hiszen ez az alapja a manapság olyan sokszor emlegetett „lifelong learning”-nek, azaz az egész életen át tartó tanulás paradigmájának. Az egész életen át tartó tanulás gondolata nem új fejlemény a pedagógia történetében. Konfuciusz (Kr. e. 551-479) kínai gondolkodó szerint az állandó önművelésre mindenkinek szüksége van, és ennek nem csupán az ismeretek megszerzésére kell szorítkoznia, hanem ki kell terjednie a jellem építésére is, mindamelllett az iskolai oktatásra kell épülnie.

Az iskolában tehát meg kellene tanulnunk az önálló önművelés módszerét. Ezen technikák elsajátításához kínál széleskörű lehetőségeket a korszerű könyvtár. Iskola és könyvtár az emberi művelődés történetében összetartozó fogalmak. Összetartozásuk közös feladatukban érvényesül: a mindenkori ismeret- és műveltséganyag átörökítésére, továbbadására szolgálnak. A közkönyvtár a szabad, alkalmi és öntevékeny, önálló ismeretszerzés, művelődés és szórakozás színtere, az iskola pedagógiai tevékenységét viszont a szervezett és rendszeres, irányított tanítás, tanulás és nevelés jellemzi. A történeti

összetartozás alakította ki a két terület metszetében létező, és ma már önálló jegyekkel leírható sajátos kategóriát, az iskolai könyvtárt.^(29.)

Az iskolai könyvtárak tehát a könyvtárak egyik csoportját alkotják. Ugyanazt a feladatot látják el, mint valamennyi könyvtár: megőrzik, rendszerezik és átadják a különböző formában rögzített ismereteket, tevékenységükkel azonban az iskola közösségét, a tanulást és a tanítást kell szolgálniuk, ami egyértelműen elkülöníti a többi könyvtártípustól.^(11.) A tudás alkalmazásának, és az alkalmazás elsajátításának a legelemibb háttére a jól felszerelt, küldetését betöltő iskolai könyvtár, információs bázis, tudás és eszköztár, szocializációs környezet, közösségi hely.^(1. p.98.)

Az előzőekben leírtak indokolják témaválasztásom legfőbb okát, azt, hogy mennyire fontosnak tartom az iskolai könyvtárak szerepét és jelentőségét. A modern kor kihívása, hogy folyamatosan tanuljunk, fejlődjünk, gondolkozzunk és kreatívan oldjuk meg az életben felmerülő problémákat. Képesek legyünk alkalmazni meglévő tudásunkat, szeressünk és tudjunk tanulni. A tanuláshoz való viszonyunkat nagy mértékben meghatározza, hogy gyermekkorunkban milyen élményeket éltünk át, milyen tapasztalatokat szereztünk, hogyan tanultunk meg tanulni, többek között az iskolában, azon belül pedig a könyvtárban.

Debrecenben születtem, itt is élek és az iskoláimat is ebben a városban végeztem és végzem. Az általános iskolát 1993-ban kezdtem, az akkori Bolyai János Általános Iskolában. Akkor még nem is gondoltam volna, de személyiségem fejlődését, tanuláshoz való viszonyulásomat, értékrendem és életfelfogásom kialakulását nagy mértékben meghatározta az általános iskola nyolc éve. Szervesen bekapcsolódtam akkori iskolám életébe. Versenyeken, szakkörökön, író-olvasó találkozókra vettem részt, iskolaújságot szerkesztettem, és az iskolai könyvtárnak is rendszeres használója voltam. Akkor még csak egy oldalról ismertem ezt az összetett intézményt. Örülök, hogy most lehetőségem nyílt mélyebben is megvizsgálni az iskola belső életét, pedagógiai tevékenységét, különös tekintettel információs bázisára, az iskolai könyvtárra.

Céлом, hogy elemzéseimmel feltárjam, hogy a Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény könyvtára hogyan és milyen mértékben kapcsolódik be az iskola oktatási és nevelési tevékenységébe. Hogyan látják az iskolát és a könyvtárat az iskolában tanuló diákok és a pedagógusok? Hogyan használja ki az iskola és könyvtára az egymásnak nyújtott lehetőségeket és miként tanítják meg tanulni a mai kisdiajakat?

II. Az iskolai könyvtár története

1. Az iskola és a könyvtár története

Az iskola jól megközelíthető, szép zöld környezetben helyezkedik el Debrecenben, az Újkertben. Többnyire lakótelepi családok gyermekei számára igyekszik minél szélesebb körű lehetőséget biztosítani a felzárkóztatásra, tehetséggondozásra és a szabadidő hasznos eltöltésére. A tornaterem, a tágas udvarok, a sportpályák a mindennapi mozgásigény kielégítését szolgálják. A könyvtár állománya lehetővé teszi az önművelést, az önálló ismeretszerzést. A számítógépes szaktantermek az informatika-oktatást, a korszerűen felszerelt nyelvi labor az angol, illetve a német nyelv oktatását szolgálják.^(30.)

Az iskola (2009)

Az intézményt 1978. szeptember 16-án adták át, azóta működik. Az akkori Kun Béla Általános Iskola váltott tanítással működött. Kevés volt a tanterem és sok a tanuló. Az 1980-as évek elején vezették be az öt napos munkahetet, ezáltal a családok és a tanulók szabadideje növekedett. Az iskola ennek figyelembe vételével szervezte a különböző programokat, foglalkozásokat, szakköröket. Ebben az időszakban honvédelmi-lövész szakkör és közlekedési szakkör is működött az iskolában. Szaktanár tartotta a nyomdaipari és tipográfiai foglalkozásokat, amelyet társadalmi úton az Alföldi Nyomda is támogatott. Az iskolában különböző kiállítások kerültek megrendezésre, havi rendszerességgel tudósklub működött, évente kétszer író-olvasó találkozót szerveztek. Az iskola könyvtári állománya igen szegényes volt, alakulásakor az Újkerti Általános Iskola adományozta fölös példányait a Bolyai könyvtárnak. Ennek ellenére az iskola vezetősége már ekkor fontosnak tartotta, a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek tanítását minden osztályban. Ezekon az órákon a könyvtáros arra törekedett, hogy felhívja a tanulók figyelmét más, nagyobb közművelődési könyvtárak használatára. Akkoriban a magas tanulói létszám nem segítette az olvasás megszerettetését, sok gyereket kizárt a könyvtár használatából.

1984-ben négy új tanteremmel bővült az intézmény, ekkor építették az új épületszárnyat, ezzel is elősegítve az oktató-nevelő munka hatékonyságát. A következő években a váltott tanítási rendet felváltotta a délelőtti tanítás, délután napközi működött.

Az 1990-es évek nagy változásokat hoztak az iskola történetében. Megvalósult az intézmény önálló gazdálkodása. 1990. március 22-én új nevet kapott az iskola, Bolyai János Általános Iskolára keresztelték. Megalakult az Iskolaszék, elkészült az iskola Pedagógiai Programja. Az 1998-as pályázatoknak köszönhetően fontos tárgyi, legelsősorban számítástechnikai eszközökkel gazdagodott az iskola, valamint új könyvekkel bővült az iskolai könyvtár állománya. Ebben az évben pályázatot írtak ki az iskola tanulói számára a Bolyai embléma elkészítésére. Olyan jelkép elkészítését kérték a tanulóktól, amely szimbolizálja az iskolában az emelt szintű idegen nyelvi, matematika és művészeti oktatást, valamint az iskola életre felkészítő és ismeretszolgáltató szerepét. Megszületett a nyertes pályamunka, amely az iskola 20. jubileumától kezdve napjainkig is az iskola jelképe.

A 2000/2001-es tanévtől kezdődően az iskola a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola külső gyakorlóhelyeként nyolc éve vesz részt a levelező- és esti tagozatos főiskolai hallgatók gyakorlati képzésében.

Nagy jelentőséggel bír, hogy ettől a tanévtől kezdődően hírmondó szakkör indult az iskolában. Tevékenységi körébe tartozott az iskolarádió és az iskolaújság működtetése, szerkesztése. Nagyon sikeresnek bizonyult ez a vállalkozás, szaknevelői felügyelettel egyre több kis- és nagydiák csatlakozott a programhoz. A tanulók megismerkedhettek a publicisztikai műfajokkal, és jártasságot szerezhettek a folyóirat szerkesztés gyakorlatában. Rövid időn belül világossá vált, hogy az iskolai könyvtár bevonásával hatékonyabban folyhatna a munka. További pályázatok megnyerése útján sor került a könyvtári terem bővítésére azzal a céllal, hogy külön médiasarkot lehessen létrehozni. Megfelelő eszközökkel

felszerelve, ez a helyiség adott volna helyet az iskolaújság szerkesztéséhez és a rádió üzemeltetéséhez. Így nem csak állományában - fizikailag - hanem szellemileg is, ténylegesen, minden szempontból az iskola információs bázisává válhatott volna a Bolyai könyvtára. Azért írok feltételes módban, mert a médiasarok kialakítására sajnos nem került sor. Az iskolarádió műsorai készítése az iskolai stúdió falain belül rekedt, az iskolaújságot pedig továbbra is az erre kialakított szakkör tagjai és vezető nevelője készítette a könyvtár bevonása nélkül. A későbbiekben ez az ötlet feledésbe is merült, valamint az új könyvtári terek sem maradtak kihasználatlanul. 2003-ban ugyanis a Békessy Béla Általános Iskola könyvtári állománya a Bolyai könyvtárába olvadt, ezáltal nem maradt üres tér a könyvtárban a tervezett médiasarok kialakítására. A későbbiekben még utalni fogok a Békessy könyvtár állományára, az iskola története szempontjából azonban más jelentőséggel bír a Békessy iskola. A Károlyi Mihály Úti Óvoda és a Békessy Béla Általános Iskola 2003 évi megszűnésével ugyanis a Bolyai életében ismét nagy változás következett be. A másik két intézmény beolvadásakor az iskola megkapta mai nevét, Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény. A következő évtől kezdődően eredményesen működő tehetséggondozási forma valósult meg az alapfokú művészetoktatás báb- és drámajáték tanszakon, amely a mai napig sikeresen működik. Egy-egy alkotó folyamat tükrében a tanulók megtanulhatják a koncentrált, igényes munkát, amit az élet minden területén jól tudnak majd hasznosítani.^(30.)

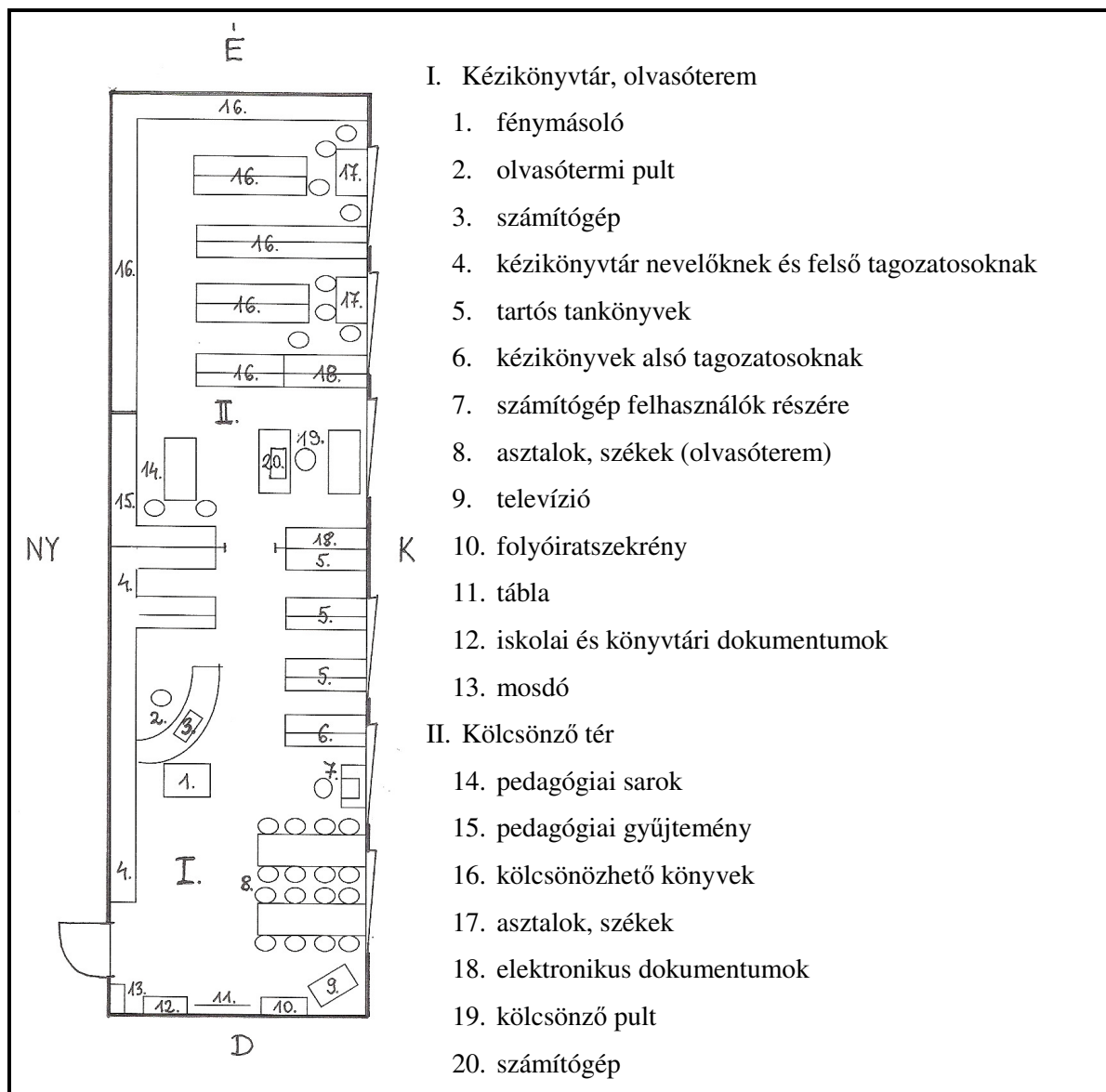
2. A könyvtár elhelyezése

A könyvtár az intézményen belül helyezkedik el, a földszinten. Területe jelenleg 104 m². Az iskolában egy tanterem 52 m² területű, a könyvtár két egymás mellett lévő, egybe nyitott tanteremben foglal helyet. Az iskola megalakulásakor ügyeltek arra, hogy az iskola viszonylag csendesebb területén jelöljék ki a könyvtár helyét. A két emeletes épület aulájából két szárny nyílik, az egyik az alsó tagozatos, a másik a felső tagozatos szárny. A felső tagozatosok oldalán a földszinti helyiségeket nem tantermeknek alakították ki. A folyosó egyik oldalán az igazgató irodák és a tanári szoba, a másik oldalon lévő két teremben a könyvtár foglal helyet. Kezdetben a könyvtár csak egy terem helyiségből állt, mellette az ének-zene tanterem kapott helyet. Ahogy a könyvtár történeti leírásánál is említettem, 2000-ben pályázat útján bővítette az iskola könyvtárának alapterületét. Az ének-zene órák megtartásához sikerült másik termet találni, így a két tantermet egybe nyitották, a zene terem

ajtáját befalazták. A mai könyvtári terem két elkülönülő terét az egykori két külön tanterem alkotja.

Mindenképpen előnye a könyvtárnak, hogy az iskola csendes részén helyezkedik el, a földszinten. Ez azért fontos, mert így a mozgáskorlátozottak számára is elérhető. Közel van a tanári szobához, így a pedagógusok is könnyen megközelíthetik a helyiséget, ezáltal nagyobb esély van rá, hogy gyakran látogadják. Mivel a könyvtár ablakai keletre néznek, így csak kora reggel süt be a nap, a délutáni meleg, vakító napfény elkerüli. Világos helyiség, az ülőhelyek és a munkaasztalok az ablaknál vannak elhelyezve, így természetes fényben olvashatnak, tanulhatnak a felhasználók.

A könyvtár belső tereit a következő ábra mutatja:

Az iskolai könyvtár alaprajza (2009)

A könyvtár rendelkezik egy olvasótermi és egy kölcsönzési övezettel (I., II.). Az olvasóteremben a kézikönyvtári állomány található. Jól látható az ábrán, hogy hogyan vannak elkülönítve a nevelők és a diákok számára használható kézikönyvek (4. és 6.). Itt magyar és idegen nyelvű szótárakat, enciklopédiákat, általános és szaklexikonokat találhatunk. Ezeket természetesen minden könyvtári tag használhatja, viszont leggyakrabban természetesen a felsős tanulók és a pedagógusok veszik le a polcról. Az alsós diákok csak könyvtárhasználati órákon ismerkednek ezekkel a dokumentumokkal.

A könyvtárosok beszámoltak arról, hogy mennyire sok munkájuk van a tartós tankönyvekkel, az egyik könyvtáros szinte egész tanévben ezen könyvek feldolgozásával, bevételezésével, selejtezésével és rendben tartásával foglalkozik. A rengeteg teendő mellett sok helyet elfoglal az olvasóterem területéből (5.). Az olvasótermi pulttal (2.) szemben található a felhasználók számára elhelyezett számítógép, amely internet lehetőséget biztosít, valamint a könyvtár számítógépes katalógusában is lehet keresni (7.). Lehetőség van fénymásolásra is (1.). A bejáratnál szemben elhelyezett asztalok szolgálnak a felhasználók olvasóterméül (8). Videózás, könyvtári foglalkozások, könyvtárhasználati órák alkalmával itt foglalnak helyet a tanulók. A versenyekre való felkészülés, a korrepetálás, a kutatómunka és a helyben olvasás is itt zajlik. A könyvtárban megrendezésre kerülő programoknak, kiállításoknak, versenyeknek, író-olvasó találkozók számára is a színhelye. Ezekre a különböző célokra televízió, video- és DVD lejátszó áll a tanulók és a pedagógusok rendelkezésére, valamint tábla a könyvtári órákhoz (9. és 11.). A sarokban kézmosásra van lehetőség, azonban WC nincs (13.). A WC-k megközelítése a tanároknak nem okoz problémát, mivel a földszinten tanári WC található a könyvtár közelében. A diákok számára kialakított legközelebbi mellékhelyiség az első emeleten, vagy az aulán keresztül a másik szárny földszintjén található.

(tájékoztató) pult (2.)

Átlépve a kölcsönző térbe, rögtön láthatjuk a kölcsönző pultot (19.). Ezzel szemben található a pedagógiai sarok (14.), az úgynevezett pedagógiai műhely, ahol a pedagógiai gyűjtemény található (15.). Nevelési-oktatási segédletek, új tankönyvek, tantervek vannak itt elhelyezve.

Kölcsönző tér (16.)

Pedagógiai

műhely

(15.)

A terem többi részében, a polcokon, kölcsönözhető könyveket találunk (16.). A fal mentén, a polcokon az ismeretközlő irodalom foglal helyet ETO alapú raktári jelzet, azon belül pedig Cutter szerint rendezve. A benyúló polcokon találhatóak a szépirodalmi művek Cutter szám szerint rendezve. A szépirodalmi művek közötti tájékozódást segítik még a polcokra kiragasztott feliratok. Így tudják a diákok, hogy merre keressék a meséket, a mondákat, a regényeket és a verseket.

A kölcsönző pult mellett kaptak helyet az elektronikus dokumentumok, amelyet nevelők kölcsönözhetnek (18.). A kölcsönző térben lehetőség nyílik a könyvek lapozgatására, átfutására is, az erre a célra elhelyezett asztaloknál (17.).

Nagy előnye a könyvtárnak, hogy világos és tágas, elrendezése logikus és jól használható. Véleményem szerint azonban egy nagy változtatásra szükség lenne. Az olvasótermet és a kölcsönző teret teljes egészében meg kellene cserélni, vagy a volt ének terem bejáratát kellene megnyitni és a másikat befalazni. Erre azért lenne szükség, mert a könyvtár bejáratától egyre bentebb haladva, egyre csendesednie kellene a tereknek. Az egyéni olvasóhelyeket a könyvtár legcsendesebb pontján kellene kialakítani. A ajtócsere alkalmával lehetőség nyílna arra, hogy az olvasók csendes környezetben elmerülhessenek a munkájukban, zavartalanul lehetne órát tartani, úgy, hogy a másik helyiségben egyidejűleg kölcsönözni lehetne. Ez egy nagyon hasznos átalakítás lenne, és a felhasználók is szívesebben és gyakrabban igénybe vennék a könyvtár szolgáltatásait, ha egyetlen hangosabb szóért nem kapnának szidalmat, csendre intést, mivel nem zavarnának. Nem beszélve a nyitva tartás korlátairól, ugyanis a könyvtárhasználati órák alkalmával nem lehet a könyvtárban tartózkodni. Ha a be- és kijárási zavar nem zavarná az óra menetét, biztosan gyakrabban és többen igénybe vennék a könyvtár szolgáltatásait.

3. A gyűjtemény

Az iskolai könyvtárak állománya dokumentumtipológiaiilag a legösszetettebb a könyvtártípusok közt, információtartalmukban a minőségre törekszenek. Széleskörűen tartalmizniuk kell azokat az információkat és információhordozókat, amelyekre az iskolai nevelő-oktató munkához szükség van.

Ahhoz, hogy egy átfogó képet tudjak mutatni a Bolyai iskola könyvtári állományáról az elmúlt három év könyvtári statisztikai adatait vizsgáltam. Az iskola az éves statisztikai felméréseket októberben végzi. Azt tapasztaltam, hogy a számításokat a könyvtárosok igen rendezetten, rendszeresen végzik. A statisztikai dokumentumok évenként dossziékban vannak eltárolva a könyvtárban, a kölcsönző pult egyik fiókjában.

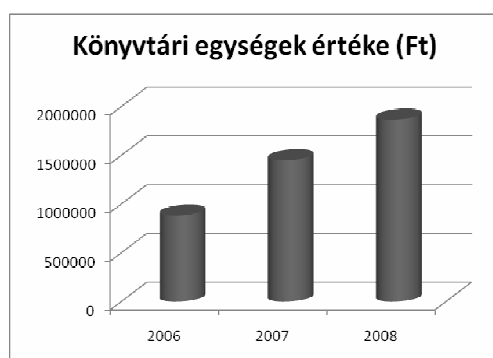
A Békessy Béla Általános Iskola 2003-ban történő bezárása változásokat hozott az intézmény életében. Ekkor e két általános iskola összevonására került sor. A megszűnt intézmény diákjai, pedagógusai és könyvtári állománya is teljes egészében a Bolyai iskolába olvadtak. Az összevonás igen nagy nehézségeket okozott a könyvtári adatok feldolgozásában. Az átállás és az állomány összefésülése nehéz és hosszadalmas feladat volt. Sajnos még a mai

napig nem beszélhetünk teljes feldolgozottságról, így például a tartós tankönyvek teljes feldolgozása, az adatok számítógépes rendszerbe való betáplálása még a 2009-es év kihívása. Így előre szeretném bocsátani, hogy az általam megvizsgált három év adatai bonyolultak és nem mindig fedik egymást.

A könyvtárban található egységek száma megközelítőleg 17 ezer. Ebből 6795 darab ismeretközlő irodalom, 6720 darab szépirodalmi mű. A fennmaradó mennyiséget a brosúrák, elektronikus dokumentumok, folyóiratok és a tartós tankönyvek teszik ki.

A kiadványok példányszámát az iskola tanulói és a tantestület létszáma határozza meg. A Bolyaiban 77 pedagógus dolgozik és 494 diák tanul. Házi olvasmányokból 4-5 tanulónként, ajánlott olvasmányokból 10 tanulónként jut 1 kötet, kézikönyvtári alapidokumentumokból pedig 1-1 példány áll a felhasználók rendelkezésére. Ez az előírásoknak megfelelő minimális példányszám, amely a mindenkori beszerzési keret, pályázatok és egyéb támogatások függvényében változtatandók.

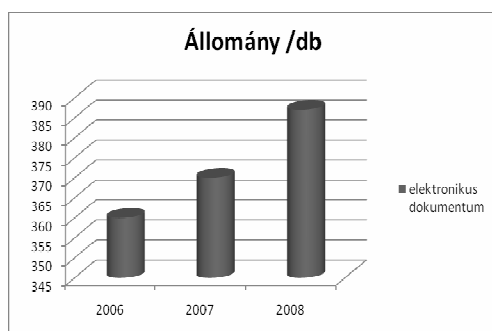
A könyvtári egységek pénzbeli értékéről, az állomány mennyiségi gyarapodásáról készítettem a következő diagramokat, amelyek a 2006 és 2008 közötti állapotot mutatják. Láthatjuk, hogy a vizsgált időszakban majdnem a duplájára nőtt a könyvtárban található teljes állomány forintban számított értéke.

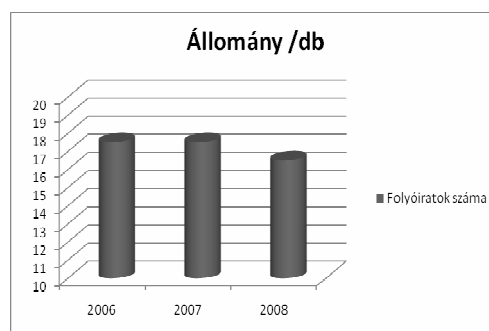
(17., 18., 19.)

Az állomány mennyiségi gyarapodásáról három diagramot készítettem. Az iskola könyvtára igen kevés számú periodika-féleséget gyűjt, a diagramon jól látható, hogy a számuk jelentősen nem változott a három év folyamán, 2008-ban eggyel csökkent. Megfigyelhetjük, hogy míg az elektronikus dokumentumok száma az évek folyamán gyarapodott, addig a könyvek és kötetek számáról ez sajnos nem mondható el. A 2006-os évhez képest 2007-ben több, mint ezer kötettel bővült az állomány, azonban egy év múlva ez az érték jelentős visszaesést mutat. Mivel 2007-es statisztikák nem számolnak be törlésről, ezért nem állt

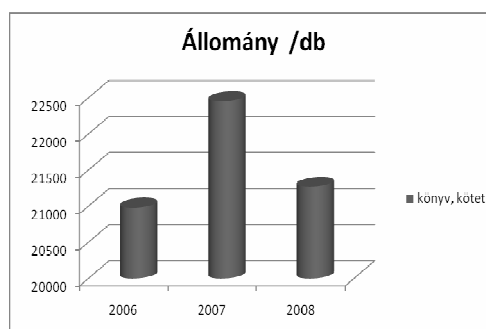
rendelkezésemre adat arról, hogy milyen okból csökkent 2008-ban a könyvtári állomány. A könyvtárosok felhívták rá a figyelmet, hogy a Békessy és a Bolyai iskola könyvtári állományának összefésülésekor rengeteg hibát követtek el, a könyvekre vonatkozó statisztikai adatok nem valósak. A könyvtári állomány bővült a két könyvtár összevonásával, azonban rengeteg használhatatlan és felesleges dokumentum kivételezésre került, eltűnt, amiről sajnos írásos feljegyzések nem készültek.

(17., 18., 19.)

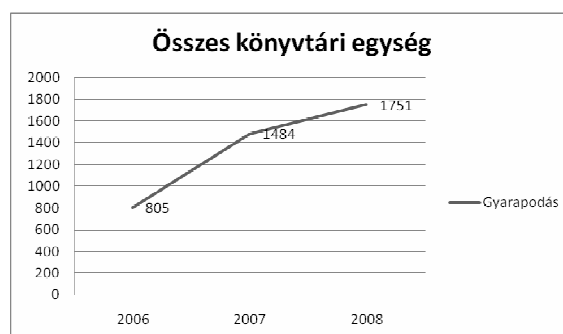

(17., 18., 19.)

(17., 18., 19.)

Ezekkel a tényekkel ellentmondásban áll a következő diagram, amely a teljes állomány mennyiségi gyarapodását mutatja. Láthatjuk, hogy az előzőkben leírt csökkenő tendenciával szemben a statisztikai adatok azt mutatják, hogy a gyarapodás nem romlott, sőt megkétszereződött 2006 és 2008 között. Az ellentmondás okát nem sikerült megállapítanom, azonban feltételezésem szerint a 2003-2004-es változásokra vezethető vissza.

Esetünkben a problémát az okozza, hogy annak ellen (17., 18., 19.) esetlegesen 2009-től már összhangban lesznek a statisztikai kimutatások, az előző néhány év adataiból továbbra sem lehet egyértelmű következtetéseket levonni. Az iskolai könyvtárban a dokumentum mennyiségének megfelelően három évente tartanak állományellenőrzést. A legutóbbi ellenőrzésre 2007-ben került sor, amely csupán részleges állományellenőrzés volt. A 2004-es állományellenőrzésnek teljes körűnek kellett volna lennie. Ha akkor még esetleg nem is sikerült teljesen átfedésbe hozni az állomány adatait, a 2007-es ellenőrzés után már valós adatokat kellett volna mutatniuk a statisztikáknak. Véleményem szerint ezt a mulasztást sürgősen pótolni kellene. A hiteles adatok nem csak a könyvtárosok további munkáját könnyítené meg, hanem egy jól, előírásoknak megfelelően működő iskolai könyvtártól ez elvárható, sőt megkövetelendő.

4. A könyvtár szolgáltatásai, használata

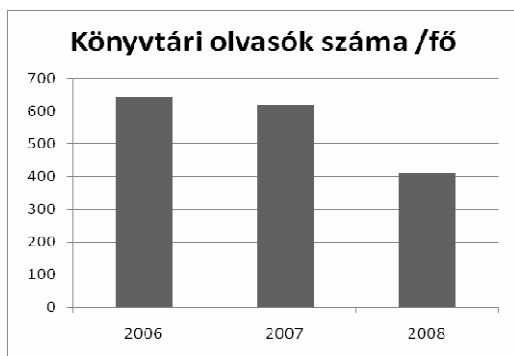
Az előírt szolgáltatások összehasonlításával a Bolyai könyvtár alap- és kiegészítő szolgáltatásai a következők:

- lehetőség van csoportos és egyéni helyben használatra
- a tanulók számára a könyvek és a tankönyvek kölcsönözhetőek, az elektronikus dokumentumokat csak nevelők kölcsönözhetik
- a könyvtárhasználati órák rendszeresek 1-8. osztályban
- a tartós tankönyvek, segédkönyvek folyamatos gyűjtése, nyilvántartása, kezelése, kölcsönzése
- a könyvtárban van fénymásolási lehetőség, amelyet a pedagógusok és a diákok egyaránt igénybe vehetnek térítés fejében
- tájékoztatás és keresés saját adatbázisban és az Interneten egyaránt lehetséges a felhasználók számára elhelyezett számítógépen
- a könyvtárban kiállítások, iskolai szavaló versenyek, író-olvasó találkozók kerülnek megrendezésre
- könyv és könyvtárhasználati ismeretekkel kapcsolatos szakkör nincs, az iskolarádió és az iskolaújság szerkesztése a könyvtár bevonása nélkül történik
- könyvtárközi kölcsönzésre az iskolai könyvtárban nincs lehetőség.

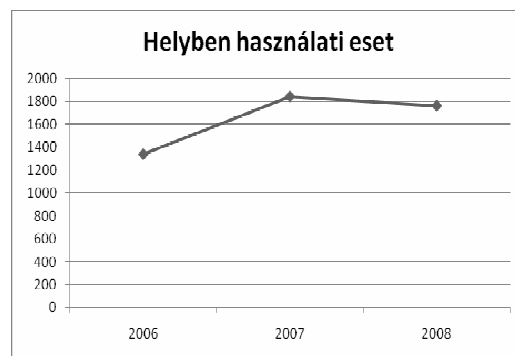
A könyvtári dokumentumok számítógépes katalogizálását az SR-LIB Könyvtári Rendszer segítségével végzi a könyvtár 2003 óta. A kisebb könyvtárak igényeihez alkalmazkodó rendszer alkalmas az egyszerű adatbevitelre, kölcsönzésre vonalkód segítségével, előjegyzésre, állomány nyilvántartásra, állomány ellenőrzésre. Érdeemes lenne bővíteni a könyvtári rendszert egy hálózati modullal, amely lehetővé tenné, hogy nem csak az iskolai könyvtárba található számítógépeken lehessen elérni a könyvtár katalógusát, hanem az iskola más termeiből is. Ez fontos lenne alsó és felső tagozatban egyaránt, főként informatika és magyar nyelvtan órákon. A hálózati modul segítségével a tanórákon is lehetne a könyvtári katalógusban keresni, anélkül, hogy az osztály a könyvtárban tartózkodna, ahol sajnos egyébként is csak egy számítógép található. A hálózati modul további fejlesztésével az is megvalósítandó cél lenne, hogy a Bolyai iskola könyvtárának katalógusát ne csak az iskola területén, hanem otthonról is, az internet segítségével el lehessen érni.

A közoktatási törvény előírja az iskolai könyvtárak számára a mindennapos nyitva tartást, a tanulók és a pedagógusok számára egyaránt megfelelő időpontban. A Bolyai iskola könyvtára hétfőtől péntekig reggel 8 óra és délután 4 óra között tart nyitva. Az alsós tanulók délelőttönként, egy-egy óra keretén belül, nevelői felügyelettel látogathatják a könyvtárat, kölcsönözhetnek könyveket. A nevelők gyakorlatilag bármikor, a felsős tanulók délután, óráik után vehetik igénybe a könyvtár szolgáltatásait.

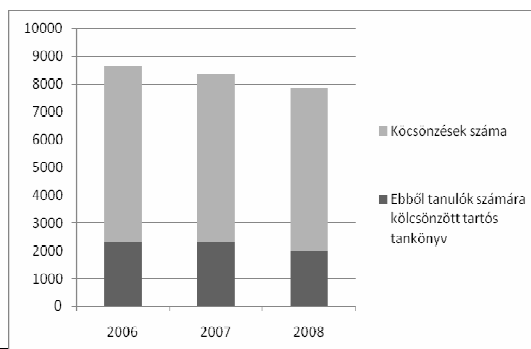
A könyvtári szolgáltatások használatáról a 2006, 2007 és 2008 évi statisztikai adatok felhasználásával a következő diagramok készültek:

(17., 18., 19.)

(17., 18., 19.)

(17., 18., 19.)

Az ábrák bemutatják a három év adatait és változásaikat a kölcsönzések használatával és a kölcsönzéssel kapcsolatban. Sajnos javuló tendenciáról nem számolhatok be. A helyben használati esetek száma jelentősen növekedett 2006 és 2007 között, azonban ez a tendencia nem folytatódott az elmúlt évben, sőt 2008-tól sajnos csökkent. A könyvtári olvasók számában és a kölcsönzések számában csak csökkenést figyelhetünk meg az eltelt évek folyamán. Részben magyarázza ezeket a tényeket a diákok létszámának csökkenése.

III. A könyvtár alapfeladatai és céljai

Az iskola és a könyvtár kapcsolatát az határozza meg, hogy mire van szüksége az iskolának és ezt a könyvtár hogyan tudja megvalósítani.^(3. p.7.) A modern iskolai könyvtár az oktatási nevelési intézmény tanítási, tanulási médiatára, oktatási helyszíne és kommunikációs centruma. Gyűjteménye szakszerűen elhelyezett, feltárt, és minden olyan információhordozót tartalmaz, amelyet az iskola oktató-nevelő tevékenysége során hasznosít. Szolgáltatásával az iskola tevékenységét átfogó forrásközpontként működik.^(4. p.63.)

Az iskolai könyvtár szolgáltatásait az iskola Pedagógiai Programja és Helyi Tanterve alakítja. Ehhez kell igazodnia a könyvtár Szervezeti és Működési Szabályzatának, munkatervének és a könyvtárosok minden tevékenységének. A Könyvtár-pedagógiai Programban fogalmazódik meg a tanulók könyvtárhasználati felkészítése. Ezeket a dokumentumokat a tantestület alkotta meg, így saját elvárásai és elképzelései is tükröződnek benne.

1. A könyvtárhasználat megjelenése az iskolai dokumentumokban

A könyvtárostól elkértem az iskola Szervezeti és Működési Szabályzatát, az iskola Pedagógiai Programját, Helyi Tantervét és Minőségirányítási Programját. Készségesen rendelkezésemre bocsátotta a dokumentumokat, amelyeknek a helye rendszerezve, a könyvtári tájékoztató pult mögött van, az előírásoknak megfelelően. A dokumentumokat olyan szempont szerint vizsgáltam, hogy mely pontokon szerepel az iskolai könyvtár, és ha

jelen van, akkor miként fogalmazódik meg, és mennyire tölt be fontos szerepet az iskola életében.

1.1. Szervezeti és Működési Szabályzat

Ezt a dokumentumot az intézmény igazgatója készítette el, 2005-ös dátum szerepel a borítóján. A szabályzatnak négy fő pontja van. A harmadik pontja az iskola vezetésével, a különböző hatáskörökkel, ellenőrzéssel és külső kapcsolatokkal foglalkozik. Ennek a fejezetnek az egyik alpontjában szerepel a könyvtár, az iskolai könyvtár működési rendje címszó alatt. Az iskolai könyvtár a Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény keretében működik. Közvetlen irányítója az intézmény vezetője. Felügyeleti szerve a Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata. A könyvtárosi teendőket a nevelőtestület megfelelő szakképzettséggel rendelkező tagjai látják el, a könyvtárosok.

Az iskolai könyvtár feladata, hogy mind a nevelők, mind a tanulók számára biztosítsa a könyveket és egyéb információ-hordozókat igény szerint. A nevelői könyvtár állománya felöleli az általános pedagógiai irodalmat, az egyes tantárgyak szakdidaktikáját, a szaktudományok alapvető irodalmát és a tanításhoz szükséges enciklopédikus kézikönyveket. A könyvtár a gyermekek számára hozzáférhető állománya szépirodalmi és ismeretterjesztő művekből áll, a gyűjtőköri szabályzatnak megfelelően. A könyvtár olyan példányszámban igyekszik beszerezni az irodalmi kötelező olvasmányokat, hogy egy-egy évfolyamban minden öt tanulóra jusson egy példány. Az iskolai könyvtár elősegíti az oktatási célok megvalósítását, lehetővé teszi az önálló ismeretszerzést. A könyvtár kizárólag szorgalmi időben működik, szeptember közepétől május közepéig áll a tanulók és a pedagógusok rendelkezésére. A diákok és az iskola dolgozói legkésőbb május végéig kötelesek rendezni a tartozásokat. A nyitvatartási idő szerint az iskola könyvtára hétfőtől péntekig vehető igénybe. A könyvtár tagja lehet minden, az iskolába beiratkozott tanuló és az intézmény minden dolgozója. A szolgáltatások díjmentesek. Az iskola SZMSZ-e röviden utal a Könyvtárhasználati Szabályzatra is a beiratkozással, a nyitvatartási idővel, a kölcsönzési korlátokkal és a kölcsönzési szabályokkal kapcsolatosan. Ezekre részletesen visszatérek a Könyvtárhasználati Szabályzat elemzésekor és az összegzés pontban.

Az intézmény könyvtára a 3./1975./VIII.17./KM-PM együttes rendelete alapján teljes körű állományellenőrzést tart, amelynek időtartama alatt a könyvtári szolgáltatások szünetelnek. (22. p.27-32.)

1.2. Pedagógiai Program

A helyi Pedagógiai Program a tanulók egyéni képességeinek fejlesztését tűzte ki célul, amely megkönnyíti az óvoda és az iskola közötti átmenetet. A célok között szerepel, hogy az iskola kiemelt feladatának érzi a könyvtár fejlesztését. Az oktatás tartalmi megújítása szükségessé tette az állomány bővítése mellett a korszerűsítést is. A költségvetési források mellett pályázattal, illetve tartós tankönyv beszerzésre fordítható összeggel is igyekszik az intézmény a korszerű könyvtári ismerethordozók körét bővíteni. Az oktatáshoz használható korszerű eszközök körét nem csak minőségileg, de mennyiségileg is próbálják szélesíteni. Az intézmény nem csak az egészséges és a szociálisan megfelelő helyzetben lévő tanulókra gondol, hanem kitér arra is a program, hogy a valamilyen szempontból hátrányos helyzetű diákokat hogyan lehet segíteni a tanulásban, abban, hogy ők is információhoz jussanak, ne érezzék lemaradva, hátrányban magukat kortársaikhoz, diáktársaikhoz képest. A program külön bekezdésben ír arról, hogy mit tesz az intézmény a tanulási kudarcnak kitett tanulók felzárkóztatása és a szociális hátrányok enyhítése érdekében. Ehhez a könyvtár olyan módon tud segítséget nyújtani, hogy a különböző tantárgyakba beépülve már az első osztálytól kezdve, rendszeresen látogatják a tanulók az iskolai könyvtárat, ahol korszerűen bővíthetik ismereteiket. A szociálisan rászorulóknak számára pedig korlátozott számban lehetőség van tankönyvek kölcsönzésére.

A pedagógiai program végrehajtásához szükséges nevelő-oktató munkát segítő eszközök és felszerelések jegyzékének egy pontján is megtalálható a könyvtár, felsorolva, hogy 17 ezer kötet, videofilmekkel, CD-kel, internetes munkahellyel és fénymásolási lehetőséggel biztosítja az iskolában folyó oktató-nevelő munkát.

A pedagógiai programban szerepel a környezeti és egészségnevelési program. Az intézmény könyvtára rendelkezik azokkal az alapvető audiovizuális és multimédiás eszközökkel, szakkönyvekkel, kézikönyvekkel, amelyek szükségesek a környezeti és egészségnevelési tanórák és programok hatékonyságához. A programhoz szükséges információhordozók folyamatos pótlása, valamint a szak- és CD könyvtár rendszeres frissítése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a megfelelő eszközök álljanak a tanárok és a tanulók rendelkezésére.

Az iskolán kívüli szabadidős programok szervezése fontos a szabadidő hasznos eltöltésére nevelés érdekében. A kiállítások, színházi látogatások, játszóházi programok mellett ebben fontos szerepet játszanak a könyvtári foglalkozások is. ^(23. p.112-117., 321.)

Az iskola Pedagógiai Programja jól felépített, részletes munka, azonban célszerű lenne évente felülvizsgálni, ugyanis ha egyetértünk azzal a megállapítással, hogy *„a tudomány rohamos fejlődését az iskolának nem a tananyag növelésével, hanem az információszerzés megtanításával kell követnie”*^(12. p.252.), valamint, hogy *„a könyvtár integráló, szintetizáló szerepet tölt be az ismeretszerzés folyamatában”*^(12. p.254.), akkor szinte az összes tantárgy keretein belül érdemes lenne könyvtárhasználati ismereteket tanítani. Ezért lenne szükséges minden évben módosítani a programot, lehetőségekhez mérten, a Könyvtár-pedagógiai Programmal alaposabban egyeztetni. Olyan program kidolgozása lenne a cél, amelyben nem csak címszavakban, szépen megfogalmazva, leírva szerepel a könyvtár, hanem a gyakorlatban is. Tehát egy komoly, stratégiai, gyakorlati terv készítésére lenne szükség, amelyben pontokban kidolgozva szerepel a könyvtárhasználat tanítása.

1.3. Helyi Tanterv

A tanulás fontos színtere és eszköze az iskola könyvtára és informatikai bázisa. A hagyományos tantermi oktatást az iskola keretein belül is kiegészíti az egyéni tanulás lehetősége, amelyhez sokféle információforrás gyors elérésére van szükség. A könyvtár használata minden ismeretterületen nélkülözhetetlen. A könyvtári ismeretszerzés technikáit, módszereit – mind a nyomtatott dokumentumok, mind az elektronikus dokumentumok használatával – az önálló ismeretszerzés érdekében a tanulóknak el kell sajátítaniuk. Ismerniük kell a könyvtárban való keresés módját, a keresést támogató eszközöket, a főbb dokumentumfajtákat, valamint azok tanulásban betöltött szerepét, információs értékét. A tanulóknak el kell sajátítaniuk az adatgyűjtés, témafeldolgozás, forrásfelhasználás technológiáját, az interneten való keresés stratégiáját. Cél lenne, hogy kialakuljon bennük a rendszerezett tudás megszerzésének, átadásának képessége. Váljanak rendszeres könyvtárhasználókká, ismerjék és vegyék igénybe az iskolai könyvtár, a közművelődési könyvtárak, szakkönyvtárak és az elektronikus könyvtárak által kínált szolgáltatásokat, a könyvtári adatbázisokat.

A Helyi Tantervben összesen két tantárgyba integrálva találtam meg a könyv- és könyvtárhasználat tanítását. Ahhoz, hogy teljesen pontos legyek, meg kell említenem, hogy

valójában a magyar nyelv és az informatika a két tantárgy, ahol részletesen, évfolyamokra lebontva szerepel a könyv és könyvtárhasználati ismeretek oktatása, viszont felső tagozatban a tanulók tantervében szerepel az életvitel és gyakorlati ismeretek tantárgy. A tárgy céljai között találtam rá a dokumentumismeret fontosságára. Ezen tárgy keretein belül is ismerkednek a diákok a könyvek, folyóiratok és más információhordozók alkalmazásával.

A magyar nyelv és irodalom tárgyon belül a magyar nyelvtan tanórákba ágyazva tanulhatnak a diákok a könyvtári és könyvtárhasználati ismeretekről alsó tagozatban. Az általános iskolai magyar óráknak az elsődleges célja az értelmes és értő beszéd, az írás és olvasás igényes használatának megtanítása, valamint az ehhez szükséges képességek kialakítása. Az írás-, olvasás- és nem utolsósorban a szövegértési készségnek olyan szinten kell alakulnia, hogy a későbbiekben, amikor önálló tanulásra kerül sor, ezen képességek hatékonyan segítsék, és ne akadályozzák a tanulást. A készség szintjére szükséges ezeket fejleszteni. Ha alsó tagozatos korban nem szerzi meg a diák ezeket a képességeket, később már nem lesz rá lehetősége. A három alapvető probléma közül – olvasási, helyesírási és szövegértési gondok – az olvasást emelném ki. Az iskolának az olvasás megtanítása mellett az is a feladata, hogy felébressze a tanulóknak az olvasási kedvet, megszerettesse velük az olvasást, azaz olvasóvá neveljen. Nem elég megtanulni olvasni, rengeteg gyakorlásra van szükség ahhoz, hogy készség szinten megtanulja valaki. Ehhez elengedhetetlen az olvasás szeretete. Már gyermekkorban ki kell alakulnia az olvasáshoz való kötődésnek. Ha ekkor nem alakul ki, a későbbiekben csak akkor fog elővenni könyvet a diák, később felnőtt, ha nagyon muszáj. Az olvasóvá nevelésben nélkülözhetetlen szerepe van a könyvtárnak, hiszen a tananyagon kívül itt talál a tanuló saját érdeklődésének és korának megfelelő szépirodalmi, ismeretterjesztő és más alkotásokat, amelyek által gyakorolhatja az olvasást, megszereti azt, valamint még további ismeretekhez is jut. Ahhoz azonban, hogy a kisgyermek betérjen az iskolai könyvtárba, a könyvtárral is meg kell ismerkednie.

A Bolyai János Általános Iskola Helyi Tantervében már első osztályban szerepel, hogy az alsós diákok a nyelvtan óra keretein belül megtanulják az alapvető könyv- és könyvtárhasználati ismereteket, hallanak a könyvtárhasználati szabályokról, megismerkednek a könyvek jellemző adataival, a könyvtári renddel. Harmadik és negyedik osztályban már alkalmazzák is a gyakorlatban az elméleti ismereteket. A cél az lenne, hogy eligazodjanak a könyvtár tér- és állományszerkezetében, hogy önállóan tudjanak könyveket keresni, tisztában a főbb dokumentumtípusokat.

Az iskolában negyedik osztálytól az informatika tárgy keretein belül is szerepel a könyvtárhasználat. Az oktatás célja, hogy a diákok biztonsággal tudják használni a könyvtár legalapvetőbb szolgáltatásait, képesek legyenek felfedező kereséseket végezni életkornak megfelelő információhordozókban. A felsős osztályokban a tanulók megismerkednek a hagyományos és új információs eszközökön alapuló könyvtári szolgáltatásokkal, valamint különböző tanulmányi feladatokhoz képesek lesznek keresőkérdéseket megfogalmazni. (20. p.94-101., 121-123.)

A következőkben a felső tagozatos Helyi Tanterv elemzésére térek át. A tantervben összesen két tantárgyba integrálva találkoztam könyv- és könyvtárhasználati képzéssel. A felsős tanulók a magyar nyelv tantárgy keretein belül évente átlagosan 4 órában, az informatika tárgyon belül pedig 6 órában tanulnak könyv és könyvtárhasználati ismereteket.

Ötödik osztályban a nyelvtan órákon belül a tanulók feladata az, hogy tájékozódni tudjanak a különböző dokumentumtípusok között, ismerjék a könyvtár használati szabályait, képesek legyenek önállóan bizonyos dokumentumok megkeresésére és a kölcsönzésre. Ezen kívül ismerniük kell néhány segédkönyvet, például enciklopédia, szótár, lexikon. Ebben az évfolyamban az informatika órákon elméletben megismerkednek a tanulók a könyvvel, részeivel, tanulnak a könyvtári környezetben való információszerzésről, a könyvtári katalógusok kezeléséről. A különböző dokumentumtípusok ismerete és a betűrendes katalógusban való keresés elsajátítása fontos követelmény.

Hatodik osztályban a nyelvtan tárgy keretein belül a diákok megismerkednek a korosztálynak szánt fontosabb sajtótermékek főbb fajtáival, a formai és szerkezeti jellemzőkkel. Ebben a korban már elvárható, hogy a diákok képesek legyenek önálló ismeretszerzésre lexikonokból és enciklopédiákból, sőt követelmény az is, hogy tanári segítséggel tudjanak anyagot gyűjteni, a gyűjtött adatokat rendszerezni. Az informatika órán a tanulók megtanulják, hogy hogyan készül a könyv. Tisztában kell lenniük a könyvkészítés algoritmusával és a könyv részeivel, tipográfiai, esztétikai, tartalmi szempontból megtanulják a könyvek elemzését.

A következő évfolyamba lépéskor a nyelvtan órákon tanulnak a diákok a könyvtár írott és modern technológián alapuló dokumentumainak felhasználásáról különféle témák feldolgozásában. Megismerkednek a forrásjegyzékekkel és a forráshasználattal. Informatika órán a tanulók áttekintik a könyvtár teljes állományát, tanulnak a különböző könyvtár típusokról és híres magyar könyvtárakról. Biztonságosan kell tudniuk használni a

kézikönyvtári állományt, követelmény bizonyos témával kapcsolatban az információgyűjtés és az adatok rendszerezése, rendezése.

Nyolcadik osztályban a nyelvtan órák keretein belül a cédulakatalógussal és annak használatával ismerkednek meg a diákok. Megtanulnak önállóan vázlatot és forrásjegyzéket készíteni a gyűjtött adatokról. Az informatikán belül szintén tanulnak a diákok a katalógushasználatról, követelmény a szakjelzetek ismerete és használata is. ^(20. p.210-211., 240.)

1.4. Minőségirányítási Program

A Bolyai iskola igen terjedelmes Minőségirányítási Programmal rendelkezik. A programban általános rendelkezésekről, az intézmény bemutatásáról olvashatunk. Az iskola ebben a dokumentumban fogalmazta meg küldetésnyilatkozatát, minőségpolitikai nyilatkozatát és a minőségi céljait és feladatait.

Megfogalmazódik a dokumentumban a különböző stratégiai tervek elkészítésének rendje, mint az éves munkaterv, a vezetés és a pedagógusok teljesítménymérésének szempontjai, a tanév értékelésének rendje, az intézmény teljes körű önértékelésének rendje, minőségirányítási rendje, a partneri igényfelmérés szabályai. Ezen kívül az intézmény működésének javítási, fejlesztési tervezetéről is olvashatunk. A program kitér a nevelő-oktató tevékenységre, ennek alpontjai között szerepel a nevelési/pedagógiai program beválás vizsgálata és az egyes tanulók és egyes osztályok mérésének, fejlődésének és teljesítményének követési rendje.

A dokumentum utolsó fejezetében mellékletek, jegyzőkönyvek, jelenléti ívek találhatóak.

Sajnálattal hallottam, hogy a könyvtár külön iskolai minőségirányítási programmal nem rendelkezik. Feltételeztem, hogy az intézmény Minőségbiztosítási Programján belül legalább egy fejezet erejéig megtalálom a könyvtárra vonatkozó minőségfejlesztési stratégiai terveket. Sajnos tévedtem. Csupán néhány utalást találtam a könyvtárra vonatkozóan. A megvalósítandó célok között szerepel a könyvtár fejlesztése és a felhasználók számára üzembe helyezett számítógépek vásárlása.

Abból az okból kifolyólag, hogy az iskolai könyvtár nem rendelkezik külön dokumentummal a minőségfejlesztéssel kapcsolatban, ebben a fejezetben szeretnék néhány megállapítást tenni ezzel kapcsolatosan.

Az iskolai könyvtár az oktatási intézmény tanulási forrásközpontja, ugyanakkor a hatékony könyvtár-pedagógiai módszerek kidolgozásának színhelye. Az iskolai könyvtárnak a korszerű ismeretszerzési, kommunikációs technikák elsajátíttatása mellett nagy hangsúlyt kell fektetnie a tanulókkal való egyéni bánásmódra, a személyiségfejlesztés, a tehetséggondozás, a szocializáció, a pozitív értékadás kérdéseire is. Az iskolai könyvtárat feladatrendszer alapján az oktatási intézmények minőségbiztosítási folyamataiban meghatározó tényezőnek kell tekinteni. ^(14. p.28.)

A szakirodalomban megjelent minőségfogalmak közül az iskolai könyvtárra vonatkozó legjellemzőbb megállapítás: „*A minőség az a termék- és szolgáltatás-színvonal, amely kielégíti, illetve túllépi a vevők igényeit. Termékek esetén ez magában foglalja a megjelenést, a működést, a megbízhatóságot, szolgáltatásoknál azok nyújtásának környezetét, a szolgáltatást nyújtók magatartását, felkészültségét.*”^(15. p.57.) Ha feltételezzük azt, hogy az iskolai könyvtár elsődleges célja a szolgáltatások időbeli és térbeli nyitottságának biztosítása, a tanárok, diákok szolgálata, akkor a minőség úgy jelenik meg, mint a cél elérésének legmagasabb foka. A fenti cél elérése maga után vonja a nyitva tartás növelését, a használói terek bővítését, korszerű, a NAT könyvtár-pedagógiai igényeinek megfelelő könyvtári állományt, valamint magában foglalja a könyvtár informatikai fejlesztését, a könyvtár számítógépekkel történő felszerelését, kapcsolati lehetőségek biztosítását, a helyi, regionális és a világháló (internet) könyvtári alkalmazása nyújtotta lehetőségek kiaknázást is.^(14. p.31.)

A minőségellenőrzés hét legfontosabb eszköze:^(1. p.177.)

- *Folyamatábra:* az egyes munkafolyamatok közötti kapcsolatok ábrázolására szolgál.
- *Adatgyűjtőlap:* adatok gyűjtése egy tevékenység gyakoriságáról. Az adatok összeszámlálása vonalakkal történik. (Az iskolai könyvtárak is alkalmazzák ezt a technikát, mikor a könyvtár látogatóinak számát gyűjtik össze.)
- *Hisztogram:* egy folyamaton belül az átlagtól való eltérések kimutatására alkalmazható. Elkészítésére az adatok sokaságára van szükség. (Az iskolai könyvtári munka egyik gyenge láncszeme az állomány feltárása. A mutatózó hiányosságok kimutatására alkalmas hisztogram, amely a katalogizálás területén a havi lemaradásokat ábrázolja.)
- *Scatter diagram:* a pozitív és negatív irányú hatások kifejezésére szolgál.

- *Kontroll-diagram*: egy meghatározott időszakban részfolyamatok teljesítménymérésére alkalmazható. A folyamat teljesíthetőségét az alsó és felső határok meghatározásával lehet nyomon követni.
- *Pareto-diagram*: segít annak a meghatározásában, hogy mely problémákat milyen sorrendben kell megoldani. Egy adott nehézség okairól összegyűjtött adatokat ábrázolja. Az elemzés a fő problémákra világít rá.
- *Ishikawa (ok-okozat vagy halszálka)-diagram*: problémák ok-okozati összefüggéseinek a megállapítására szolgál. Mindig az okozatból kell kiindulni. Valódi okokat, és nem valaminek a hiányát kell vizsgálni.

2. A könyvtárhasználat megjelenése a könyvtári dokumentumokban

Az iskola könyvtárával kapcsolatos, összes dokumentumot megvizsgáltam. Ezek szintén a könyvtárban találhatóak. Az elemzés során különös tekintettel figyeltem arra, hogy tartalmilag mennyiben fedik egymást és mennyiben térnek el az iskola és a könyvtár szabályzatai.

2.1. Szervezeti és Működési Szabályzat

Az iskolai könyvtár Szervezeti és Működési Szabályzatának a következő mellékletei vannak: Gyűjtőköri Szabályzat, Munkaköri leírás, Katalógusok Szerkesztési Szabályzata, Könyvtárhasználati Szabályzat és Könyvtár-pedagógiai Program. A mellékletek elemzésére külön pontokban is kitérek, kivéve a Munkaköri leírást és a Katalógusok Szerkesztési Szabályzatát. Ezen dokumentumok vizsgálatának eredményét most említeném.

A Munkaköri leírásban megfogalmazódik, hogy az iskolai könyvtárért felelős személy a könyvtáros. Könyvtárosi szakismeretekkel és pedagógiai képesítéssel rendelkezik, az iskola nevelőtestületének a tagja. Hetente két órában könyvtári foglalkozást tart. Az iskolai könyvtár hétfőtől péntekig tart nyitva, az iskola tanulói és dolgozói használhatják. A nyitvatartási időre vonatkozó minimális előírás heti 22 óra. Ennek a kitételnek az iskola könyvtára megfelel, minden nap reggel 8 és délután 4 óra között van nyitva. A könyvtáros munkaköri teendői között szerepelnek olyan tevékenységek is, amelyeket az iskola könyvtárával kapcsolatban intéz, de az iskolán kívül. Ez az idő heti hat órában van maximálva. Ehhez hozzáadódnak a könyvtárhasználati órák is, amelyek idejére a könyvtár szolgáltatásai nem vehetők igénybe a

nyitva tartás ellenére sem. Így a heti negyven órás nyitva tartás valójában mindössze 30 órát tesz ki.

A munkaköri teendők között szerepelnek olyan feladatok is, amelyeknek a könyvtáros nem tesz eleget:

- igényfelmérés a szakkönyvek beszerzését illetően – sajnos ez nem történik meg
- iskolán kívüli foglalkozásra a tanulók felkészítése – ezt az iskolában a szaktanárok végzik
- új könyvek bemutatása, könyvismertetés – a könyvtáros nem tájékozódik a felmerülő igényekről, nincs ilyen
- pedagógiai fejlesztő tevékenység: felkérésre előadás tartása, szülői értekezleten való részvétel – erre sincs példa, nem tájékozódik a könyvtáros, hogy lenne-e rá igény.

A katalógusok szerkesztési szabályzata részletes, logikus, megfelelően felépített munka. A betűrendes katalógusban szereplő tételek kielégítik a visszakereshetőség kritériumait, a tételeken szerepelnek a dokumentum azonosításához szükséges adatok, a katalógus rendezéséhez szükséges adatok, valamint a dokumentum lelőhely adatai.

A Szervezeti és Működési Szabályzatban szerepel, hogy az iskolai könyvtár feladata az iskola oktató-nevelő tevékenységének elősegítése, az ehhez szükséges dokumentumok biztosítása, feltárása, használatuk megszervezése. Alapfeladatai közé tartozik a gyűjtemény folyamatos fejlesztése, feltárása, őrzése, gondozása, rendelkezésre bocsátása. A könyvtáros tájékoztatást nyújt a dokumentumokról, könyvtárhasználati órákat tart, ezen kívül lehetőség van csoportos és egyéni felhasználásra és kölcsönzésre a könyvtárban. A szabályzat kiegészítő feladatokként említi a tanórán kívüli foglalkozások tartását, más könyvtárak szolgáltatásai elérésének biztosítását, a könyvtárak közötti dokumentumok és információk cseréjét.

A könyvtár állománya vétel, ajándék és csere útján gyarapszik. Az iskolai költségvetés tartalmazza a könyvtári feladatok ellátásához szükséges anyagi feltételeket. A könyvek és dokumentumok vásárlása a KELLO-tól és könyvesboltokból történik.

A könyvtár a Helyi Tantervnek, a Pedagógiai Programnak és a tantervi követelményeknek megfelelően, folyamatosan, tervszerűen, arányosan fejleszti állományát.

Az állomány gyarapítására fordítható összegek felhasználásáért a könyvtáros felelős. A könyvtáros egyedi címleltárt és összesített csoportos leltárt vezet a könyvtárban található információhordozókról. A nevelői példányokról, gyorsan avuló, fogyó anyagokról brosúra nyilvántartás, a kurrens dokumentumokról ideiglenes állomány-nyilvántartás készül.

A szabályzat leírja, hogy évente legalább egy alkalommal törlik az elavult, elhasználódott vagy elveszett dokumentumokat, amelyről az előírásoknak megfelelően nyilvántartás is készül. A könyvtárosok záró jegyzőkönyvbe vezetik a törölt dokumentumokat és törlési jegyzéket készítenek, feltüntetik a törlési indokot.

A szabályzatban olvashatunk még az állomány ellenőrzésének szabályairól, az állomány jogi és fizikai védelméről és az alapvető szolgáltatásokról.^(28.)

Véleményem szerint szükséges lenne a szabályzatban egy további pontot megfogalmazni, amely az állomány elemzésére, annak szempontjaira tér ki. Az állomány alakításának szerves része az állomány elemzése. Ahhoz, hogy fejleszteni, alakítani lehessen a könyvtár állományát, szükséges ismerni, ezért fontos a mennyiségi és a minőségi ellenőrzés.

2.2. Gyűjtőköri Szabályzat

Vizsgálódásom célja az volt, hogy az iskola pedagógiai programjának célkitűzéseivel összhangban van-e a könyvtár gyűjtőköri szabályzata. A munka elvégzéséhez minden szükséges dokumentumot rendelkezésemre bocsátott az iskolai könyvtáros. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Könyvtára átgondolt, logikus, szakmai hozzáértést tükröző gyűjtőköri szabályzattal rendelkezik. A munka tudatosan és következetesen figyelembe veszi az iskola pedagógiai programjának céljait és feladatait, sikerül megvalósítania a rendszerszemléletűséget. A szerkezetileg tíz témakör szerinti egységre tagolódó szabályzat első két szerkezeti része tömör gyűjtőköri indoklást tartalmaz. Először kifejti, hogy az iskolai könyvtár kiket szolgál ki, majd a rendelkezési szabályozás értelmezése és a pedagógiai program kiemelt fontosságú céljaira való hivatkozás történik. Mindez logikus megalapozást ad mindahhoz, amely a szabályzatban kifejtésre kerül. A harmadik részben a könyvtár alapvető és kiegészítő funkciójára épülő főgyűjtőköri és mellékgyűjtőköri elhatárolás történik, amely a további pontosítás és rendszerezés alapja. A főgyűjtőkörbe tartozó iskolai kéziratok pedagógiai dokumentumainak említése elmaradt. A negyedik szerkezeti egység a dokumentumtípusok formai felosztását tartalmazza a szükséges részletezéssel. Az ötödik részben a gyűjtés szintjének és mélységének elvi meghatározása történik. Egy mondatban a szabályzat kitér itt a nem gyűjtendő típusokra. A térképek csoportja is ide van sorolva, bár ez a merev elhatárolás ebben a helyzetben véleményem szerint nem indokolt. A hatodik szerkezeti egységben történik a tartalmi szempontok szerinti gyűjtőköri tervezés. Az egyes állományrészek szerinti felosztás átgondolt, alapos és a kellő

mélységig részletező. A hatékony munkát és a tervezést segíti a kézikönyvtárba tartozó művek külön kezelése, kiemelt figyelemmel kísérése. A tartalmi szempontok kidolgozása mind a szépirodalom, mind a szakirodalom esetében nagyon gondos és alapos munka. A következő fejezetek a nyelvi kereteket és időhatárokat, a gyarapítás forrásait, valamint a kiadványok példányszámának tervezését tisztázzák. Az utolsó, záradékot tartalmazó részben már helyet kap az esetleges változásokra is gondoló, előrelátó tervezés is. Itt található még a periodikumok listája, megőrzésüknek tervezése, amely szintén egy jó kiegészítés. ^(27.)

Összegzésként még megállapítanám, hogy a gyarapítás forrásainak leírása nem tartozik bele a gyűjtőköri szabályzatba. Ezen kívül fontosnak tartom megemlíteni, hogy a szabályzatban nincs szó az állomány apasztásáról. Véleményem szerint részletesebb kidolgozást igényelne az állományellenőrzés és a gazdálkodás is, mert ez segítené a könyvtárosok mindennapi munkáját és belső ellenőrzési feladataikat.

2.3. Könyvtár-pedagógiai Program

Ez a szabályzat az iskolai könyvtár SZMSZ-ének egyik melléklete. A program útmutatást ad a nevelőknek, hogy saját szaktantárgyukba milyen módon szükséges beépíteni a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek tanítását. Ennek természetesen több fontos célja is van. Ezek a célok évfolyamonként és tantárgyanként eltérőek. Egy dolgot azonban kijelenthetünk: a legfőbb cél az, hogy a könyvtárhasználati ismeretek tanítása és maga a könyvtárhasználat gyakorlati alkalmazása és alkalmaztatása a tanulókkal minden tantárgyba épüljön be. Az általános iskola célja az elemi ismeretek elsajátítása. Ahhoz, hogy ezt a tanulók készségszinten ismerjék és alkalmazni tudják a későbbiekben és felnőtt korukban, nem elég megtanulni, hanem értelmezniük és megérteniük is szükséges. A világ azonban egy összetett egység, így az ismeretek megértése is csak komplex módon lehetséges. A világot összefüggéseiben lehet csak megérteni. A különböző tantárgyak közötti kapocs nem lehet más, csak a könyvtár. *„Az iskolai tanulási folyamat során részekre bontott ismeretelemek egy-egy könyvtári szakóra vagy projekt során egységbe foglalhatók, tehát a könyvtár integráló, szintetizáló szerepet tölt be az ismeretszerzés folyamatában. Ez az iskolai könyvtár egyik alapfeladata.”*^(12. p.254.)

Már említettem, hogy a célok, a feladatok és a fejlesztési követelmények korcsoportonként változóak. Először erről szeretnék néhány fontos megállapítást tenni, majd áttérnék konkrétan a vizsgált iskola programjában megfogalmazottak elemzésére.

Az 1-4. évfolyamon a tanulási képességek fejlesztése, az ismeretfeldolgozási technikák tanítása, és az életkornak megfelelő könyvtárhasználati ismeretek elsajátíttatása szoros kölcsönhatásban van. Alapvetően a magyar nyelv és irodalomba integrálva jelenik meg e képességek fejlesztése, de alkalmazásukat gyakoroltatással ki kell terjeszteni minden tantárgyra. A tanuló keressen a tankönyvön kívül más ismerethordozókból a tananyaghoz kapcsolódó információkat. Az életkori befogadóképességnek megfelelő ismeretterjesztő szövegek megalapozzák az önálló ismeretszerzést a könyvtárhasználat alapismereteivel együtt, az olvasmányok szolgálják személyiségük fejlesztését, a másik ember tiszteletére, a szociális érzékenységre, a környezetért érzett felelősségre nevelést. Elengedhetetlen, hogy minden tanuló legyen tájékozott arról, hogy a természettel kapcsolatos ismereteit felkészültségének megfelelő könyvek, cikkek és média segítségével is fejlesztheti. Meg kell tanulniuk a mese és a valóság közötti különbséget bármely ismerethordozó esetében. Meg kell tanulniuk az életkoruknak és érdeklődésüknek megfelelő ismerethordozók kiválasztását és használatát, helyes időbeosztással alkalmat biztosítani a fentiek kiegyensúlyozott, kívánatos mértékű, rendszeres használatára. Gyakorolniuk kell a műsorfüzetek segítségével való tájékozódást a tömegmédiumok műsoraiban, és kiválasztani az életkoruknak és érdeklődésüknek megfelelő műsorokat. ^(1. p.207.)

Az alapfokú nevelés-oktatás második szakasza, azaz az 5-8. évfolyam szakasza, szervesen folytatja az első szakasz nevelő-oktató munkáját, a készségek és képességek fejlesztését. A felső tagozatos oktatás egységes rendszert alkot, de – igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz – két, pedagógiaileg elkülöníthető periódusra tagolódik. Figyelembe veszi, hogy a 10-12 éves tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz. Az 5-6. évfolyamokon ezért az integratív-képi gondolkodásra alapozó fejlesztés folyik, a serdülőkor kezdetétől – a későbbi évfolyamokon – viszont előtérbe kerül az elvont-fogalmi és az elemző gondolkodás. Az iskola a felső tagozatban a különböző érdeklődésű, eltérő értelmi, érzelmi, testi fejlettségű, képességű, motivációjú, szocializáltságú, kultúrájú gyerekeket együtt neveli. Érdeklődésüknek, képességüknek és tehetségüknek megfelelően felkészíti őket a további tanulásra, és előkészíti őket a társadalomba való majdani beilleszkedésre. ^(1. p.213.)

Mindezekben az iskolai könyvtárnak, valamint a könyvtár-pedagógiának kiemelkedő jelentőségű szerep jut. A fent megfogalmazott célok és feladatok megvalósítása jól működő iskolai könyvtár és következetesen tervezett és szervezett könyvtár-pedagógiai tevékenység

nélkül nem lehetséges. A könyvtár-pedagógiai programban megfogalmazottak megvalósítása nem csak a könyvtárosra hárul, hanem az egész nevelőtestületre feladatokat ró. Következetes, összehangolt munkára van szükség.^(1. p.213-214.)

Az iskola Könyvtár-pedagógiai Programja a Pedagógiai Programhoz hasonlóan részletes, szépen kidolgozott, azonban túl általánosnak és kevésbé gyakorlatiasnak tartom. Úgy gondolom, nem teljes mértékben adaptáltak az adott intézményre. Ajánlatos lenne elsőként a vonatkozó jogszabályok, szakmai irányelvek, könyvtári szakirodalom megismerése, beszerzése a könyvtárakba, melyek alapján az intézmény vezetése a könyvtárosokkal, a helyi sajátosságoknak megfelelően dolgozza át, hitelesíti a könyvtár, valamint az iskola alapidokumentumait, és dolgozza ki a könyvtár fejlesztési tervét.^(6. p.26.)

2.3.1. Tárgyi feltételek

Az iskolai könyvtár az iskola szervezetében működik, fenntartásáról és fejlesztéséről a fenntartó az iskolai költségvetésben gondoskodik. Felügyeletét és irányítását az intézmény igazgatója látja el.

A könyvtár tárgyi feltételei megfelelőek. A szekrények, az asztalok és a székek nem újak, de használatra teljesen megfelelőek, beleillenek a könyvtár nem túlságosan modern, de barátságos képébe. Az olvasóhelyek száma megfelelő. Az előírások szerint legalább egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatására alkalmasnak kell lennie. Ennek az elvárásnak eleget tesz a Bolyai könyvtár. A könyvek tárolására használt polcok viszonylag újak, a könyvtár bővítésekor került sor a régiek kicserélésére és további, új polcok vásárlására.

A könyvtárosok munkáját két számítógép és nyomtatók segítik. Ezen kívül egy darab számítógép áll a felhasználók rendelkezésére könyvtári katalógussal és Internet hozzáféréssel. Ajánlatos lenne a számítógépes munkahelyek számát növelni, hogy egyidejűleg többen is hozzáférjenek a könyvtár katalógusához, esetleg más könyvtárak katalógusához, valamint az internethez. Nem utolsó sorban a könyvtárhasználati órák menetét is feldobná, hatékonyabbá tenné a számítógépek felhasználása.

A könyvtár nem rendelkezik olvasólámpákkal, amelyek az egyedi világítást biztosítanák olvasóhelyenként. Hasznos lenne táska- és kabáttartókat, esetleg zárható szekrényeket elhelyezni a könyvtár bejárata melletti folyosón. Így, ha valaki nem csoportos foglalkozás keretein belül veszi igénybe a könyvtár szolgáltatásait, (amikor a táskákat,

kabátokat a tanteremben hagyhatják a diákok), hanem egyénileg szeretne a könyvtárban olvasni, kutató munkát végezni, ez kényelmesebbé tehetné az ott töltött időt.

Véleményem szerint az iskolai könyvtár igényes, kényelmes környezetet biztosít a felhasználók számára. Olyan légkört sugároz, amely segíti a gyerekek érzelmi fejlődését, elősegíti esztétikai, kulturális nevelésüket.

2.3.2. Személyi feltételek

Az iskolában két könyvtáros dolgozik. Egyikőjük a tanítóképző főiskola elvégzése után könyvtárosi szakkal is kiegészítette képzettségét. A másik hölgy korábban tanárképző főiskolát végzett magyar-orosz szakon. Emellett alapfokú könyvtárosi tanfolyamot végzett, diplomájában tanúsítványként szerepel erről dokumentum.

Kezdetben egy könyvtáros volt, a Békessy iskola megszűnésével azonban a könyvtár állománya és az ottani könyvtáros munkahelye is a Bolyai könyvtárba került át.

A könyvtárosok munkaköri leírásában szerepel, hogy heti két órában könyvtári foglalkozásokat tartanak, ebben az időben a könyvtár nyitvatartása szünetel. Ezt a problémát kiküszöbölné A könyvtár elhelyezése című fejezetben leírt javaslatom, miszerint a könyvtár ajtaját a kölcsönző tér felől kellene megnyitni, így az olvasótermi részben lehetne órát tartani, a kölcsönző térben pedig kölcsönözni egyidejűleg.

Az iskolában a könyvtárhasználati órákat a könyvtáros tartja, a könyvtárban. Ez mindenképpen pozitív. Azonban a könyvtáros felsőfokú könyvtárosi végzettséggel nem rendelkezik, ez egy alapvető követelmény lenne, hogy kiegészítse legalább az egyik könyvtáros a tanulmányait felsőfokú szakvégzettséggel. A későbbiekben pedig hasznos lenne továbbképzésekre is járniuk. Természetesen az iskolának támogatnia kellene ezen tanulmányokat és továbbképzéseket anyagilag is. Ezen célok elérésével a könyvtári ismeretek oktatása még szakszerűbb, hatékonyabb és naprakészebb lenne. Felmérések szerint nagyon kevés iskolában foglalkoztatnak főállású könyvtárostanárt. Szükségszerű volna a közkönyvtárakban működő gyermekszolgáltatásokra is tudatosan támaszkodni, segítségüket igénybe venni, tervszerű, az iskola Pedagógiai Programjában is dokumentált helyi, illetve regionális együttműködést kialakítani. ^(13. p.4.)

A könyvtároosság speciális szakma, a könyvtárostanárság még inkább. Határterületeken létezik. Az egyedüli szakmai megítélés, visszajelzés csak a jól működő, rendszeres szakfelügyeletben képzelhető el. ^(8. p.7.) A szakfelügyelői látogatás nagyon fontos az iskolai

könyvtár életében. A vezetőség beleláthat a könyvtári tevékenységek összetett és egymásra épülő logikus rendszerébe. Talán némi erkölcsi elismerést is kivált belőlük a könyvtárosok szakmai felkészültsége, szorgalma. Minden tantárgyban fontos lenne – úgy, mint régen – a szakfelügyeleti látogatás, hiszen a szakfelügyelet biztosítja a legmegbízhatóbb, leghitelesebb minőségi értékelést. Ez, a minőség korában evidens. ^(7. 30.p.)

Szakedolgozatom készítése során rengeteg időt töltöttem a Bolyaiban, főként természetesen a könyvtárban. Ez idő alatt lehetőségem nyílt néhány könyvtárhasználati órán részt venni. Csendes hallgatóként a kölcsönző térbe vonultam, és figyeltem az órák menetét. Ez az óra egészen más volt, mint egy rendes tanóra, kötetlenebb, játékosabb, számomra nagyon kellemes hangulatú. A diákok aktívak voltak, mászkálhattak a könyvtárban a könyvek között, élvezték az órát. A könyvtárossal tisztelettel, de sokkal felszabadultabban kommunikáltak, mint bármelyik másik szaktanárral.

A könyvtáros/könyvtárostánár feladatának számomra legszebb megfogalmazását idézni szeretném:

„Az iskolában van számtantanár, angoltanár, fizikatanár, rajztanár, és akkor van még a - könyvtárostánár. Aki nem csak könyvtáros az iskolában. Az is, de tanár is. Mert az iskola - mint tudjuk - úgy működik, hogy tanít beszélni, olvasni, számolni, írni, meg sok mást még. És tanít-e tanulni? Tanít-e önállóan ismereteket szerezni, rendezni? Tanít-e (ismeret)forrást fölhasználni? Talán igen. De igazán hatékonyan, rendszeresen csak akkor, ha ott van valóban a könyvtárostánár. És ha ez a könyvtárostánár megtanulta ennek a „tárgynak" (tantárgyközi ismeretnek?) a módszertanát, a fogásait, ha nem csak - vállalt - hivatása, de tanult mestersége is.”^(16. p.32.)

2.4. Könyvtárhasználati Szabályzat

A szabályzatnak ez a melléklete jogokat, kötelezettségeket és az iskolai könyvtár alapvető és kibővített szolgáltatásainak felsorolását tartalmazza.

A könyvtár alapvető szolgáltatásai közé tartozik a kölcsönzés, a helyben használat, az állományfeltáró eszközök használata, azaz a számítógépes katalógus, valamint információszolgáltatás más könyvtárakról és azok szolgáltatásairól. Ezen kívül lehetősége van a könyvtár olvasóinak tartós tankönyvek kölcsönzésére, szervezett kereteken belül mozgókép megtekintésére, zenehallgatásra.

A könyvtárba való beiratkozás az első kölcsönzés alkalmával megtörténik, a könyvtárosok minden osztály, azon belül pedig minden tanuló kölcsönzéseiről és az iskolában dolgozók kölcsönzéseiről is kölcsönző füzetet vezetnek. A kölcsönzések lebonyolítására szolgáló adatbázissal a könyvtár nem rendelkezik. Egyidejűleg maximum három könyvet lehet kikölcsönözni, a kölcsönzés ideje három hét, de indokolt esetben lehetőség van hosszabbításra. Az iskola nevelőinek kölcsönzési idejére nincs időkorlát.

A szabályzat kitér a nyitvatartási időre is. A könyvtár minden hétköznapon nyitva van, hétfőtől csütörtökig fél nyolc és délután négy óra között, pénteken pedig délután három óráig.

A tanulók utolsó tanítási órájuk után kölcsönözhetnek, alsós tanulók előre egyeztetett időpontban, csoportosan.

Véleményem szerint ezt a korlátozást célszerű lenne átgondolni. Alsó tagozatban a csoportos könyvtári látogatásokat teljesen megfelelőnek érzem, azonban lehetőséget kellene biztosítani az alsósoknak, de főként a felső tagozatos tanulóknak arra, hogy a nyitvatartási időben bármikor, akár egyénileg is igénybe vehessék a könyvtár szolgáltatásait. Meggyőződésem, hogy a korlátok enyhítése következtében több tanuló látogatna az iskola könyvtárába.

A könyvtárban tartandó foglalkozások időpontját egy héttel előre egyeztetni szükséges.

A nem kölcsönözhető dokumentumokat tanárok egy-két órára, a folyóiratokat egy-két napra kölcsönözhetik. Az audiovizuális dokumentumokat diákok nem, tanárok viszont egy-két órára kölcsönözhetik.^(26.)

3. Összegzés

Összegzésként megállapítanám, hogy az iskola és a könyvtár dokumentumait jól, felépített, részletesen kidolgozott munkáknak tartom, azonban ahogy azt már az egyes részeknél is megállapítottam túl általánosak. Nem teljes mértékben adaptáltak a tárgyalt intézményre. Összességében az iskola és a könyvtár dokumentumaiban megfogalmazott célok fedik egymást, komoly ellentmondásokat nem találtam. Érdeemes lenne a Könyvtárhasználati Szabályzatot felülvizsgálni a szolgáltatások és a kölcsönzési idő tekintetében. A szolgáltatások között ugyanis az internetes elérhetőség nem szerepel, pedig nagyon fontos manapság ez a szolgáltatása Mivel valójában létezik, dokumentálni is szükséges. Az említett 3 hét kölcsönzési idő ellentmondásban áll az iskola SZMSZ-ében leírt 1 hét kölcsönzési idővel.

A korrigálás szükséges lenne. A könyvtári SZMSZ, a Könyvtár-pedagógiai Program, a könyvtáros Munkaköri Leírása és az iskola Pedagógiai Programja is említést tesz a tanórán kívüli könyvtári foglalkozások fontosságáról. Sajnálatos tény, hogy ezen foglalkozásoknak csak írásos nyoma van, a valóságban nem valósulnak meg. Fontos lenne ezen dokumentált követelményeknek eleget tenni, hiszen a könyvtári foglalkozások jelentősége nem kérdőjelezhető meg.

Az intézmény vezetősége és a könyvtárosok sokat tehetnek a helyzet javítása és a további fejlesztések érdekében. Az első lépés a világos helyzetfelismerés. Milyen a helyi társadalom, amelyben tevékenykedünk, milyen gazdasági, politikai, kulturális környezetben kell feladatainkat megoldani, e körülmények milyen hatással vannak a tanulókra. Évente érdemes lenne megvizsgálni és figyelemmel kísérni az iskolákban a tanulók iskola- és könyvtárképét, annak változását. A helyzetelemzésről szükséges tájékoztatni az oktatási intézmény pedagógusait, a szülőket. Második lépésként fel kell mérni a lehetőségeket, amelyek számbavételekor az iskolai könyvtárak partnereként elsőként kínálóknak a helyi gyermekkönyvtárak. Ennek a legfőbb oka az, hogy azonos életkori csoportokkal foglalkoznak. Harmadik lépésként a tennivalók megfogalmazása lenne a cél, tartalomra, helyre, időre, személyre pontosítva. Ezt követi a cselekvéssor összeállítása, amelynek folyamatos és időszakos értékelése szükséges, majd ennek eredményeként további feladatok kijelölése.

IV. A könyvtár mai helyzete

1. Vizsgálat

Szakedolgozatom megírása során rengeteg időt töltöttem a Bolyai iskolában, valamint az iskola információs bázisában, a könyvtárban. Kíváncsi voltam, hogy az iskola tanulói és pedagógusai hogyan vélekednek a könyvtárról, hogyan, milyen mértékben és milyen gyakran veszik igénybe annak szolgáltatásait, mit gondolnak a könyvtárosról. Mivel iskolai könyvtárról van szó, az iskoláról alkotott képük is fontos és döntő a könyvtárhoz való viszonyukban. Ezen kívül fontosnak tartottam feltérképezni a tanulók könyv- és könyvtárhasználati ismereteit is, azt vizsgálva, hogy a Könyvtár-pedagógiai Programban, a Pedagógiai Programban és a Helyi Tantervben leírt elvárásoknak mennyiben felel meg a tanulók ezen ismeretekre vonatkozó tudása.

1.1. A vizsgálat módszere és célja

Az iskola tanulói számára kérdőívet állítottam össze, amelyet a függelékben is mellékeltem. Egy negyedikes és egy nyolcadikos osztály töltötte ki a tesztet. A választásom azért esett a két korcsoportra, mert a vizsgálat célja az volt, hogy megismerjem azon diákok iskoláról és könyvtárról alkotott képét, valamint könyvtárhasználati tudását, akik egy-egy fejlődési szakasz végére érve már konkrét ismeretekkel kell, hogy rendelkezzenek a könyv- és könyvtárhasználat terén.

A kérdőíveket tartalmilag és felépítésükben is három részre bontottam. Az 1-10. kérdések arra vonatkoztak, hogy hogyan vélekednek a diákok az iskoláról, a könyvtárról és a könyvtárosról. Azt kértem a tesztben, hogy az általam megkezdett mondatokat fejezzék be a diákok. Úgy gondolom, hogy ez a módszer arra ösztönözte őket, hogy alaposan végiggondolják véleményüket. A kérdőív kitöltése anonim volt, így nagyobb esélyt láttam rá, hogy őszintébb válaszokat kapok. Az első tíz kérdés az alsó és a felső tagozatosok számára készített kérdőívekben megegyeztek.

A második tartalmi résztől már eltértek egymástól a feladatok a két évfolyamon. A kérdések tartalmilag a diákok könyvtárhasználati szokásaira vonatkoztak, a korcsoport sajátosságait figyelembe véve azonban másként fogalmaztam meg a kérdéseket. A kérdőív jellege felelet választós a 11-16. kérdésig. Azért döntöttem a rubrikás módszer mellett, mert a kifejtős kérdések után szükségesnek éreztem ilyen típusú, egyszerűen, gyorsan kitölthető kérdések megfogalmazását. Ez a módszer amellet, hogy nem megerőltető a diákoknak, a könyvtárhasználati szokások elemzésére tökéletesen megfelelő és egyértelmű számomra.

A kérdőívek harmadik része a diákok könyv- és könyvtárhasználati ismereteit vizsgálja, szintén felelet választós, vagy rövid felelet kifejtős formában. Ezen feladatok is eltérőek a két korcsoportban, viszont mindkét évfolyamon úgy állítottam össze az utolsó rész feladatait, hogy képek is tarkítsák a kérdéseket, segítve, irányítva és változatossá téve a kérdések jellegét.

Természetesen nem csak a diákok véleményére voltam kíváncsi, hanem az iskola pedagógusainak iskola- és könyvtárképére is. A nevelőket arra kértem, hogy válaszoljanak a kérdéseimre interjú formájában. Azért döntöttem a riport mellett, mert így nem csak írásban

láttam a pedagógusok véleményét, hanem arckifejezéseiből is következtetéseket tudtam levonni. Így, kötetlen beszélgetés formájában úgy vélem, őszintébben és részletesebben válaszoltak a nevelők a feltett kérdésekre.

1.2. A kérdőívek feldolgozása és elemzése

A kérdőíveket kérdésenként dolgoztam fel. A negyedik osztályosok közül 20, nyolcadik osztályban 24 fő töltötte ki a kérdőívet. Az első tíz, kifejtős kérdésekre a válaszokat egyben elemeztem, a továbbiakban külön választottam a két évfolyamot.

Az első feladatban „Az iskola olyan hely...” kezdetű kérdésre válaszoltak a gyerekek. Az alsósok válaszainak mindegyikében szerepelt a tanulás, azonban nem egyformán fogalmaztak a diákok. Kilencen úgy válaszoltak, hogy az iskola olyan hely, ahol tanulni, okosodni, fejlődni lehet, a többi tizenegy diák viszont úgy fogalmazott, hogy ahol tanulni, viselkedni kell. Két kisdíák említette a játékot, egy az ismerkedést. A válaszolók 14%-a írta, hogy megtanulhatnak írni-olvasni. Egy diák úgy válaszolt, hogy az iskola olyan hely, ahol problémákat és feladatokat kell megoldani, volt, aki úgy fogalmazott, hogy tanulni kell, de azért levegőre is lehet menni. A legérdekesebbnek a tanulni kell és tanulni lehet megfogalmazások közötti különbséget tartottam, nagyon élesen lehetett érzékelni a diákoknál az iskolához való pozitívabb és negatívabb hozzáállást.

A felsős tanulók sokkal konkrétabb válaszokat adtak. Mindössze hat diák említette a tanulást olyan formában, hogy kell, muszáj, kötelező. A diákok 75%-a azt írta, hogy az iskolában tanulni lehet, ismeretek bővítésére szolgál, készségeket fejleszt. Öt tanuló fogalmazott úgy, hogy alapműveltséget ad és felkészít az életre. Ezek a felsős tanulók már reális jövőképpel is rendelkeznek. Egy-egy válaszoló tért ki a kommunikációs készség és a jellem fejlődésére, az idegen nyelv tanulására. Meglepődtem a „szórakozhatunk és barátokat szerezhethetünk” válaszok mindössze 12%-os arányán. Felső tagozatban sokkal több ilyen jellegű véleményre számítottam. Egy tanuló számomra szimpatikusan, összetetten fogalmazott: „Az iskola olyan hely, ahova tanulni járunk, ahol kötelezettségeinket teljesítjük. Amellett, hogy új ismereteket sajátítunk el, barátokat szerezhethetünk és jól érezhetjük magunkat itt.”

A második kijelentés, amit be kellett fejezniük a tanulóknak az volt, hogy „Szeretek iskolába járni, mert...”. A diákok 72%-a azért szeret iskolába járni, mert barátokat szerezhethet, a barátaikkal töltheti az időt, jó környezetben, kellemes közösségben érzi magát. Az alsós tanulók ebből főként a játékot emelték ki, valamint tizenegy diák azt is írta, hogy tanulhat. Ha

az életkori sajátosságokat figyelembe vesszük, akkor ez igen pozitív arány, hiszen a negyedik osztályosok már éppen kiléptek a kisiskolás korból, amikor a tanulás újszerűsége és a tanulás iránti kezdeti lelkesedés kezd megtorpanni, de a többség még szeret tanulni. A felsős tanulók közül öten említették, hogy fontos a jövőjük szempontjából. Egy tanuló nem válaszolt. A két évfolyamból egy-egy diák válaszolt úgy, hogy „legalább nem unatkozok”, „otthon nem tudok elfoglaltságot találni”. Ezekben a diákokban az iskola inkább negatív, vagy semleges érzést kelt, az utóbbi két válasz otthoni rossz környezetet sejtet. Három diák kiemelte a kedvenc óráinak élvezetét, egy diák említette, hogy szereti a tanárait, mert pozitív visszajelzést kap, ha megérdemli. Számomra ez egy nagyon fontos és pozitív válasz volt, sajnálom, hogy ezt többen nem említették. Két alsós tanuló válaszát emelném ki, amelyek nagyon megfogóak voltak számomra. Véleményem szerint érettség, gyermeki egyszerűség és őszinteség tükröződik a válaszokban, a szó legnemesebb értelmében. Frappánsan, aranyosan fogalmaztak: „Szeretek iskolába járni, mert kihívásokkal állok szemben, olyan ez, mint a rubik kocka.” ; „Szeretek iskolába járni, mert fejlődök testben, lélekben.”

A harmadik kérdésből az derült ki, hogy a diákok mit nem szeretnek az iskolában. A megkérdezettek 61%-a azt válaszolta, hogy azért nem szeret iskolába járni, mert sokat kell tanulni, sok a kötettség, nagy a szigor, fárasztó, sokat követelnek a tanárok és néha unalmasak is az órák. Ennek oka, a folyamatos hajtás, a hatalmas tananyag, a teljesítménykényszer az iskola részéről. Másrészt a diákok nem sajátították el megfelelően a tanulás technikáját, nem tanultak meg tanulni. Így természetes, hogy nehezményezik és fárasztó, leterhelő feladatnak érzik. Otthon a televízió és a számítógép kecsgetőbb, mint leülni, és tanulni. A kérdésre négy tanuló nem válaszolt. Ennek az is lehet az oka, hogy semmi rossz érzés nem tölti el őket, ha az iskolára gondolnak, vagy csupán nem mertek őszintén válaszolni, ezért inkább elkerülték a válaszadást. Az alsós diákok közül hárman vélekedtek úgy, hogy szeretik az iskolát, csak rossz korán kelni. Ennek szintén az elcsúszott napirend lehet az oka, a késői lefekvés, viszont azt is lehetségesnek tartom, hogy messziről jár be az iskolába, és tényleg nagyon korán kell kelnie. A diákok 15%-a azt írta, hogy diáktársaik fegyelmezetlenek, sok a durvaság, a veszekedés, a csúfolódás az osztályban. Az iskolában sajnos nem egyedi a kezelhetetlen diákok esete, ennek orvosolására az iskola kevés. Szomorú, hogy sokszor a szülők nem partnerek a helyzet javításában. Mindössze egy kisdíák vélekedett úgy, hogy sokat kell ülni, kicsi az udvar, kevés időt töltenek a levegőn. Két tanuló panaszkodott a menzai ételre. Egy alsó tagozatos gyermek azért nem szeret iskolába járni, mert a problémák

megoldása nehéz, nem tudja megoldani, ezért bajba kerülhet. Ezt igen érdekes véleménynek tartom. Nem tudom pontosan, hogy mit értett probléma alatt. Talán tanulással kapcsolatos feladatokat, esetleg diáktársaival összefüggő gondokra utalt. Bármit is gondolt, véleményem szerint azt érezheti, hogy sokszor önhibáján kívül kap büntetést, igyekezete ellenére is csak negatív visszajelzést kap.

A negyedik feladatban a „Szívesebben járnék iskolába, ha...” kezdetű mondatot kellett befejezni. A tanulók 56%-a vonzóbbnak érezné az iskolát, ha kevesebbet kellene tanulni, több szünet lenne, később kezdődne és hamarabb véget érne. A felsősök örülnének, ha nem lenne számonkérés, nem osztályoznának a pedagógusok. Ezt azért tartom érdekesnek, mert pontosan az idősebb korosztálynak kellene belátnia, hogy számonkérések nélkül nem lehet hatékony a tudás elsajátítása. Az alsó tagozatos válaszokban a több játék is megjelent természetesen, korosztályukból fakadóan. Két diák azt válaszolta, hogy jobb lenne, ha kevesebb probléma lenne, illetve ha okosabb lenne. Ezek a tanulók nagy kudarcnak vannak kitéve, valószínűleg a pedagógusok sem megfelelően kezelik őket. A válaszok hangvételéből érezhető, hogy nem arról van szó, hogy ők nem foglalkoznak a tanulással, csupán rosszabb képességűek, amelyhez a nevelőknek alkalmazkodniuk kell, biztatás, korrepetálás szükséges. Két diák a nevelőkkel nincs megelégedve. Egy felsős tanuló szerint a tanárok kivételeznek. A válasz háttérében inkább kamaszkori lázadást érzek, mint komoly negatív érzelmeket és tapasztalatokat. Azonban felfigyeltem egy negyedikes diák válaszára, aki azt írta, hogy szívesebben járna iskolába, ha megbeszélnek a tanárokkal az óra anyagát. Ez igazán megdöbbenítő volt számomra, még akkor is, ha csak egy tanuló válaszában jelent meg. Ez vonatkozhat arra is, hogy a nevelő nem foglalja össze a tananyagot az óra elején, vagy végén, amire mindenképpen szükség lenne. Esetleg a legközelebbi tanórán nem beszélnek meg az előzőekben tanultakat, kevés a számonkérés, amelyet ez a kisdíák hiányol. A tanulók 11%-a nem válaszolt, ez jelentheti azt is, hogy ők így is elégedettek az iskolával, vagy nincs konkrét elképzelésük, hogy mi tehetné jobbá, kellemesebbé azt. Egy felsős tanuló a körülményeket említette, örülne, ha szebb lenne az iskola épülete. A kellemesebb körülmények frissítő hatással vannak az elmére is. Egy oktatási intézmény esetében ez rendkívül fontos. Két alsós diák írta azt, hogy szeretné, ha több szakkör lenne. Az iskolában valószínűleg kevés szabadidős tevékenységre van lehetőség. Azonban a szabadidő hasznos eltöltése nagyon fontos a 6-14 éves korosztály számára, hiszen ilyenkor lehet rossz társaságba kerülni, érdektelenné válni az ingerszegény környezet miatt. Ennek megakadályozása az iskola

feladata is lenne. Szintén egy negyedikes válasza volt, hogy szeretne jelmezben járni iskolába. Lehet, hogy csak humornak szánta, de véleményem szerint inkább tudat alatti lázadás fogalmazódik meg benne a társadalmi különbségek olyan éles harca ellen, amely sajnos már alsó tagozatban is elkezdődik az iskolában.

A következő kérdések a könyvtárral kapcsolatosak voltak. A kérdőív összeállításakor nem neveztem meg, hogy konkrétan az iskolai könyvtárra, vagy általánosságban a könyvtárra vonatkozik-e az állítás, amelyet be kellett fejezniük a tanulóknak. „A könyvtár olyan hely...” kezdetű állításra kapott válaszok kivételével kiderült számomra, hogy a diákok 97%-a leszűkítette válaszát az iskolai könyvtárra. Számomra ez hasznos volt, mivel szakdolgozatomban az iskola könyvtárát vizsgáltam. Véleményem szerint azonban szomorú az a tény, hogy a diákok könyvtárról alkotott képe kimerül az iskola könyvtárában, összehasonlítási alapjuk nincsen. Az tanulók többsége számára a könyvtár az a hely, amely az iskolában az igazgatói irodával szemben van. Természetesen ilyen válasz nem született, ez csak az én általános megállapításom. Pozitív kivételek szerencsére vannak.

„A könyvtár olyan hely...” kezdetű mondatot a felsősök úgy fejezték be, hogy ott választ kaphatnak kérdéseikre, új dolgokkal, ismeretekkel bővíthetik és egészíthetik ki tudásukat. Míg a felsős tanulók általánosabban, az alsósok, életkori sajátosságukból fakadóan, sokkal konkrétabban fogalmaztak. A válaszok 60%-ában az jelent meg, hogy a könyvtár olyan hely, ahol olvasni és kölcsönözni lehet. A válaszolók 40%-a azt írta, hogy a könyvtár egy csendes, nyugodt hely, ahol pihenni és kikapcsolódni is lehet. Néhányan úgy fogalmaztak, hogy az a hely, ahol csendben kell lenni. A könyvtárról alkotott általános sztereotípiákon kívül – könyvek olvasása, kölcsönzése, csend van – mindössze két-három tanuló említette a gyűjtőmunka készítését, a folyóiratok olvasását, a kézműveskedést. A válaszokból számomra az derült ki, hogy a diákok többsége jól érzi magát a könyvtárban, hasznos és jó dolognak tartják, azonban a könyvtári szolgáltatások közül keveset ismernek, ebből kifolyólag csak az alapszolgáltatásokat veszik igénybe. Három felsős tanuló azt válaszolta, hogy a könyvtár az a hely, ahova ritkán jár, vagy soha nem jár. Ezek a diákok soha nem lesznek könyvtárba járó emberek, hiszen még attól is elzárkóznak, hogy egyáltalán belegondoljanak, hogy mit adhat számukra a könyvtár. Ambivalens érzelmeket váltott ki belőlem egy negyedikes tanuló válasza: „A könyvtár olyan hely, ahol a tudás könyvekbe van zárva.” A bezártság számomra egy kissé negatív értelmet ad a mondatnak, mégis nagyon tetszik a megfogalmazás.

A következő, a „Szeretek a könyvtárba járni, mert...” kezdetű kijelentés volt. A válaszolók 66%-a azért jár szívesen erre a helyre, mert érdekes könyveket találnak, amelyet elolvashatnak, kikölcsönözhetnek. Mindenki talál magának megfelelő olvasmányt. A felsősök itt is említették a gyűjtőmunkát és az ismeretek bővítését, az alsós tanulók azért szeretnek könyvtárba járni, mert új és érdekes dolgokat tanulhatnak. Két felsős tanuló említette, hogy ingyen lehet a szolgáltatásokat igénybe venni. Ők is valószínűleg főként az iskola könyvtárra gondoltak. Hiszen a könyvtári tagság automatikus, a szolgáltatások ingyenesek, amíg a diák az iskolába jár. Ez egy nagy előnye az iskolai könyvtárnak. Pozitív benyomást kelt a válaszolók 2%-ának véleménye, akik azt írták, hogy a könyvtárban csend és nyugalom van, ahol el tudnak mélyedni, kikapcsolódnak, nem zavarja őket semmi és senki. Hiszen ez is fontos feladata, a könyvtárnak, hogy zavartalan, kellemes környezetet biztosítson az arra vágyóknak. Hét tanuló nem írt választ. A hét diák közül hárman az előző kérdésre is azt választották, hogy nem járnak, vagy ritkán járnak, így egyértelmű számomra válaszájuk elhagyása. A többieknek van valamilyen véleménye a könyvtárról, de valószínűleg nem szívesen jár erre a helyre, azért nem válaszolt. Egy diák említette az internet lehetőséget. Nem csodálkozom, hogy csak egy ilyen válasz született, hiszen az iskolai könyvtárra gondolok, egyetlen számítógép áll a felhasználók rendelkezésére, ezáltal korlátozottak a lehetőségek. A másik magyarázat az, hogy manapság rengeteg család rendelkezik számítógéppel és a legtöbb háztartásban internet elérhetőség is van. Egy válaszoló azt írta, hogy azért szeret a könyvtárba járni, mert aranyos a könyvtáros. Érdekes számomra, hogy egy felsős tanuló válaszolta ezt. Biztos vagyok benne, hogy ez a diák nem általánosságban a könyvtárosokra gondolt, hanem az iskola könyvtárosára, könyvtárosaira. Az iskolai könyvtárban a könyvtárosoknak speciális a helyzete. Nem csak pedagógusok, hanem könyvtárosok is. Sokkal közvetlenebb és kötetlenebb az iskolai könyvtáros és a tanulók kapcsolata, mint a nevelő-diák kapcsolat. Az iskolában töltött idő alatt tapasztaltam, hogy a könyvtárosok az iskola minden egyes tanulóját, szinte név szerint ismerik a könyvtárhasználati órák, és persze a tartós tankönyvek kiadása révén is. Az iskolai könyvtárosok ezáltal minden tanulóval személyes kapcsolatban vannak.

A „Nem szeretek könyvtárba járni, mert...” kezdetű mondatot a diákok 22%-a nem fejezte be. Azt is mondhatnánk, hogy az a válasz, hogy nincs válasz, de ez sajnos nem így van, mert ezen tanulók a könyvtárra vonatkozó kérdésekre szinte egyáltalán nem válaszoltak. A válaszolók 20%-a azért nem szeret a könyvtárba járni, mert túl csendben kell lenni, ezért unalmas. Ezek a tanulók azok, akik egyáltalán nem szeretnek olvasni, csak másképpen

fogalmaztak. Szintén 20%-a a válaszolóknak őszintén bevallotta, hogy nem szeret olvasni, nem érdeklik a könyvek, ezért nem is érzik jól magukat a könyvtárban. Az iskolai könyvtár javíthatná ezt a tendenciát, ha a könyvtárban programokat szerveznének. Öt tanuló említette, hogy nehéz tájékozódni, sok időbe kerül, hogy megtalálja, amit keres. Az öt tanuló közül négyen felső tagozatosok voltak. 14 éves korban már tudniuk kell a diákoknak a könyvtár terei között tájékozódni, tisztában kell lenni a könyvtári állomány elhelyezésével. Felső tagozatban ennek már nem szabadna problémát okoznia. Összesen hat tanuló válaszolta azt, hogy nagyon kevés a választék, ezért nem mindig találnak olyat, amely az érdeklődésüket kielégítené. Ezen kívül a példányszámot is keveselték, emiatt nem mindig jutnak ahhoz a könyvhöz, amit szeretnének.

A diákok 48%-a gyakrabban és szívesebben járna a könyvtárba – és ebben az esetben bizonyosan állíthatom, hogy az iskola könyvtárára gondoltak – ha újabb és érdekesebb könyvek lennének, ha nagyobb lenne a választék és ha bizonyos könyvekből több példány is lenne. A tanulók közül néhányan konkrét könyveket, vagy műfajokat is említettek. Sajnos az iskola könyvtára nem tud olyan gyorsan frissülni, mint egy közkönyvtár. Sem anyagilag, sem területileg nem engedheti meg magának. Hiszen az iskola könyvtárának gyűjtőkörébe elsősorban azok a dokumentumok tartoznak, amelyek hozzájárulnak a helyi tantervben és a pedagógiai programban megfogalmazott célok megvalósításának. A tanulók 18%-a a kötöttségeket, a szabályokat lazítaná. A felsős tanulók szívesebben járnának, ha nem kellene mindig csendben lenni, nem szólna rájuk annyit a könyvtáros. Az alsós diákok azt kifogásolják, hogy nem járhatnak akkor, amikor szeretnének. Szívesebben vennék igénybe a könyvtár szolgáltatásait, ha akkor mehetnének amikor szeretnének és szükségük van rá, valamint azzal, akivel szeretnének. Véleményem szerint alsó tagozatban a könyvtári látogatások kötelező jellege és megszabottsága inkább ellenérzést vált ki a tanulókból, mint pozitív hozzáállást, ezen érdemes lenne változtatni. Természetesen nem arról van szó, hogy a diákok hangoskodni és trécselni szeretnének a könyvtárban, hanem feltételezhetően az iskolai könyvtárban tényleg nagyon ügyelnek a fegyelemre a könyvtárosok. Ez egyik részről teljesen rendjén is van, hiszen tudjuk, hogy a könyvtár funkciója eredendően nem az, mint egy szórakozóhelyé. Azonban, ha az iskola könyvtára színhelyül szolgálna olyan szabadidős programoknak, foglalkozásoknak, szakköröknek, amelyeken kötetlenül, szabadidőben, szívesen bárki részt venne, akkor a könyvtár kiszakadna ebből a maradinak nevezhető skatulyából. Ez nem azt jelentené, hogy a hagyományos, értékes funkcióját nem tarthatná

meg, hiszen olyan kulturális programoknak adna helyet, amelyekhez szükséges feltétel a könyvtár jelenléte. Valljuk be, nem nehéz ilyen programokat találni, a szervezésük már fárasztóbb és időigényesebb feladat. A problémahelyzeten már az is javítana, ha az iskolai könyvtár bejárata nem az olvasótérbe, hanem a kölcsönző terembe nyílna. Ez orvosolná annak a két alsó tagozatos diáknak a gondját is, akik kifogásolták, hogy túl nagy nyüzsgés van a könyvtárban, szívesebben járnának, ha zavartalanul el tudnának mélyedni a munkájukban. Kilenc tanuló nem válaszolt. Ezen tanulók az előző kérdésekre sem válaszoltak. Ha nem járnak könyvtárba, nyilván nem tudják megmondani, hogy miért szeretnek, miért nem szeretnek és azt sem, hogy miért járnának szívesebben. Viszont egy-két olyan válaszadó is volt, aki szeret könyvtárba járni, így is szívesen és gyakran jár. Három tanuló említette, hogy szeretné, ha több számítógép lenne. Két negyedikes tanuló írta, hogy lassúnak tartják a kiszolgálást. Véleményem szerint ez is abból adódik, hogy az alsó tagozatos osztályok tanóráikon, csak csoportosan, szervezett körülmények között vehetik igénybe a könyvtár szolgáltatásait. Egy egész osztály létszáma egyszerre valóban megnehezíti és lassítja a kiszolgálást.

A következő kérdésből az derült ki, milyennek is tartják a diákok a könyvtárost, mint ember és mint szakember. A válaszolók 52%-a azt írta, hogy a könyvtáros olyan személy, aki segítőkész, segít eligazodni és tájékozódni a könyvtárban. A tanulók 11%-a úgy válaszolt, hogy a könyvtáros ismeri, szereti a könyveket, szeret olvasni. Rend- és csendszerető személy, aki rendszerezi, óvja és kezeli a könyveket. Tíz felsős tanuló azt írta, hogy a könyvtáros adminisztrál és kiadja a könyveket. Ebből két diák azt is megjegyezte, hogy a számítógép előtt ül egész nap és pasziánszozik. A válaszok hasonlatosságából következően lehet, hogy ezt a választ egymásról másolták, mert esetleg lusták voltak belegondolni a kérdésbe. Ők azok, akik ritkán járnak könyvtárba, vagy szinte egyáltalán nem. A tíz tanulóból heten a könyvtárral kapcsolatos kérdésekre sem válaszoltak, de a néhány könyvtári látogatásuk alkalmával a könyvtárossal alkotott véleményük ez volt.

„Sajnos, a könyvtáros – raktáros, meg a könyvtáros – ruhatáros kifejezések a mai napig részei a közgondolkodásnak. Hiszen mit lát a külső szemlélő, ha benyit a könyvtárba? A gyerekek folyóiratot olvasnak, vagy számítógépeznek, a könyvtáros pedig ír vagy olvas, esetleg a gépet használja. A mögöttes értelem a háttérben marad: pályázatírás, vetélkedő-, bibliográfia összeállítás, szakirodalom-olvasás, számítógépes adatbázis feldolgozás, anyaggyűjtés, készülés a könyvtári informatikai órákra, leltározás, selejtezés stb.”^(8.p. 7.)

Egy alsós tanulónak a válasza igen érdekes volt számomra. Azt írta, hogy a könyvtáros olyan személy, aki mindent megoszt velünk. Nem igazán tudom, hogy a diák a tudásra gondolt, amit megoszt velük a könyvtáros, vagy egy bizalmas kapcsolatra utalt. A válaszból ez nem derült ki, és az sem, hogy ezt pozitívan, vagy negatívan éli-e meg a tanuló. Egy másik negyedik diák nagyon éretten fogalmazott: „a könyvtáros olyan személy, aki nagyon sokat tesz a könyvtár életében.” Nagyon szépnek találtam egy nyolcadikos tanuló megfogalmazását: „A könyvtáros olyan személy, aki a könyvtár lelke. Rendben tartja, frissíti a könyvtárat és újdonságokkal szolgál az olvasóknak.”

A „Ha én lennék a könyvtáros...” kezdetű mondatra számomra érdekes válaszok születtek. Sajnos a diákok 22%-a nem válaszolt erre a kérdésre sem. A diákok 20%-ának a választ szintén nem tudtam értékelni, mivel azt írták, ha ők lennének a könyvtárosok, minden úgy maradna, ahogy most van. Ezek a tanulók vagy elégedettek az iskolai könyvtárral, mert nyilvánvalóan erre szűkítették a válaszadást, vagy már elfáradtak a kifejtős kérdések végére, de azért írni akartak valamit és ez tűnt a legegyszerűbbnek. A válaszadók 16%-a azt írta, hogy arra törekedne, hogy minél többen járjanak a könyvtárba. Míg az alsósok úgy fogalmaztak, hogy ajándékot adnának a könyvhöz, érdekes programokat szerveznének, a felsős tanulók azt írták, hogy könyvajánlókat rendeznének és személyesen is ajánlanának olvasmányokat a diákoknak. Nagyon okosan gondolkoznak ezek a diákok, hiszen a könyvtárnak nem elég működnie, PR tevékenységre is szüksége van ahhoz, hogy minél többen igénybe vegyék szolgáltatásait. Három felsős tanuló azt válaszolta, hogy egész nap számítógépes játékkal játszana, internetezne. Egy nyolcadikos tanuló írta, hogy segítene, hogy a gyerekek a korosztályuknak megfelelőt olvassák. Ez valóban nagyon fontos, hiszen az olvasás pozitív hatása csak abban az esetben érvényesül, ha korunknak és érdeklődésünknek megfelelő olvasmányt választunk. Sokszor nehéz választani, ezért nagyon fontos a könyvtáros szerepe. Egy alsós diák azt írta, hogy szívesen lenne könyvtáros, mert könyvtárosnak lenni olyan, mint egy memóriajáték és ő szeretné a memóriáját használni. Ez egy érdekes és fantáziadús megfogalmazás.

A következő néhány felelet-választós kérdés a könyvtárhasználatra vonatkozott. Ezeket táblázatokban elemezném az áttekinthetőség végett.

Az első táblázat arról készült, hogy milyen gyakran járnak a diákok könyvtárba.

	4. osztály	8. osztály	Összesen
Nem	0	4	4

Ritkán	16	18	34
Gyakran	4	2	6

A diákok mindössze 16%-áról mondható el, hogy rendszeres könyvtárhasználók. Ez az arány igen rossz, különösen felső tagozatban. Azok a tanulók, akik ritkán, vagy egyáltalán nem járnak könyvtárba, már nem is igen lesznek rendszeres használók. A tendencia a korral sajnos növekszik a mai társadalomban, Magyarországon.

A következő kérdésem az volt, hogy milyen könyvtárakba járnak az iskola tanulói.

	4. osztály	8. osztály	Összesen
iskolai könyvtár	11	11	22
UNOK	8	3	11
megyei könyvtár		3	3
városi könyvtár		3	3
helyi könyvtár (Józsa)	1		1
Nyugdíjasok háza kt.		1	1
nem válaszolt		3	3

A diákok 50%-a csak az iskolai könyvtárba jár. A megkérdezett diákok fele tagja bármilyen közkönyvtárnak, ez az arány igen alacsony. Ezen kívül népszerű még az Újkerti Nevelési és Oktatási Központ Könyvtára is, ahova a tanulók 25%-a jár. Bízató tény, hogy a nyolcadikosok közül többen vannak, akik járnak más helyi könyvtárakba, mint akik csak az iskolai könyvtár szolgáltatásait veszik igénybe. Azok a tanulók is bejelölték az iskolai könyvtárat, akik az előző kérdésre nemmel válaszoltak.

A szolgáltatásokra vonatkozó kérdés volt a legösszetettebb. A két évfolyam kérdéseit nem teljesen azonosan állítottam össze, hiszen a két korcsoport értelmi és felfogásbeli készsége is eltérő. Mulasztásként róvok fel magamnak, hogy a negyedikes teszt összeállításakor nem készítettem el az író-olvasó találkozók és a könyvtárhasználati órák opcionális válaszokat, bizonyosan több kisdíák is bejelölte volna. Ehelyett rájuk bízom a válaszadást, hogy sorolják fel a különböző foglalkozásokon való részvétel válasz mellé ezeket a foglalkozásokat. Sajnos csak egy tanuló választotta ezt a megoldást. A nyolcadikosoknál ezeket a kérdéseket nem mulasztottam el. Azonban érdekesnek tartom, hogy az évfolyamból mindössze négy diák vesz részt könyvtárhasználati órákon. Ez nagyon meglepő számomra, hiszen az osztály órarendjében kötelező jelleggel szerepel ez a tárgy a helyi tanterv és a pedagógiai program értelmében. Feltételezésem szerint nem értették a kérdést, vagy amikor

ilyen órájuk van, nem tudják valójában, hogy ez az az óra. Az is feltételezhető, hogy a kérdés kitöltésekor nem az iskolai, hanem egyéb közkönyvtári szolgáltatásokra gondoltak, amelyek között valóban nem szerepel a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek tanítása. A táblázatból kiderül, hogy a legnépszerűbb könyvtári szolgáltatások a kölcsönzés, melyet a tanulók 75%-a, és a helyben olvasás, amelyet 56%-uk vesz igénybe. Ez az arány jóval magasabb az alsó tagozatosoknál, hiszen ők kötelező jelleggel is látogatják a könyvtárat, de előfordulhat, hogy egyébként is magasabb számot mutatna. Csak reménykedni tudunk, hogy mire nyolcadik évfolyamba kerülnek, ez az arány nem fog csökkenést mutatni.

	4. osztály	8. osztály	Összesen
videózás	6	8	14
korrepetálás	1		1
könyvtárhasználati órák	1	4	5
versenyekre készülés	2	5	7
versenyeken részvétel		3	3
helyben olvasás	16	9	25
internet	1	6	7
kölcsönzés	20	13	33
gyűjtőmunka	1	1	2
fénymásolás		7	7
író-olvasó találkozó		2	2

Az előző táblázatban nem tértem ki külön a gyűjtőmunka válasz elemzésére, hiszen mindössze 1-1 gyerek jelölte be a két évfolyamról. A következő táblázat azonban azt mutatja, hogy a diákok szoktak-e könyvtárban megoldandó szorgalmi, vagy gyűjtőmunka jellegű feladatot kapni. A tanulók 68%-a vallja, hogy szoktak ilyen különfeladatot kapni, de csak ritkán, 14%-uk gyakran, 18%-uk egyáltalán nem. Ennek az az oka, hogy az ilyen jellegű különfeladatok szorgalmi jellegűek, az a diák vállalja, aki ezt szeretné megcsinálni és érdeklődik a téma iránt. Szorgalmi jegyet, vagy piros pontot lehet rá kapni. Ebből kifolyólag nem mindenkire kerül sor az év folyamán, így valóban lehetséges, hogy valaki nem készít ilyet soha. Szintén én hibáztam, hiszen nem mindegy, hogy úgy teszem-e fel a kérdést, hogy szoktak-e ilyen feladatot adni, vagy szoktál-e kapni. Mindenesetre azért megállapíthatjuk, hogy a diákok több, mint fele szokott szorgalmi házit csinálni, amelyre a könyvtárban készülnek fel, bár a kérdés nem tért ki arra, hogy hányan keresnek a téma után a könyvtár

állományában, és hányan az interneten. A gyűjtőmunka készítésében a nyolcadikosok sem maradnak le az alsósok mögött, véleményem szerint ez így is van rendjén.

	4. osztály	8. osztály	Összesen
Nem	2	6	8
Ritkán	14	16	30
Gyakran	4	2	6

A tanulók 54%-a magyar nyelv és irodalom tárgyakból kapnak szorgalmi feladatokat, az alsósok környezetből, és olykor ének-zene tárgyból is. A felsősök gyakran kapnak történelemből és földrajzból, de láthatjuk, hogy egyéb tantárgyakat is említettek. Véleményem szerint ez egy egészen elfogadható arány, a pedagógusokat dicséri, hogy a sokszor nyers tananyagot kívül próbálják más, érdekes anyagokkal is felkelteni a tanulók érdeklődését. Ez mindenképpen fejlesztő hatással van azokra, akik beszámolót készítenek, valamint mélyebb benyomást kelt a hallgatóságban, mivel nem a nevelő, hanem társuk osztja meg velük az új információkat.

	4. osztály	8. osztály	Összesen
történelem		11	11
magyar	12	12	24
földrajz		6	6
biológia		1	1
művészettörténet		3	3
környezet	6		6
ének	1		1

Arra a kérdésre, hogy hogyan tájékozódnak a könyvtárban a diákok, 68%-uk válaszolta azt, hogy a polcon önállóan megkeresi a művet. A tanulók mindössze 13%-a veszi igénybe a katalógust, 18%-uk pedig a legkönnyebb és leggyorsabb utat választja, a könyvtáros segítségét kéri. Ebben sajnos az idősebb tanulók élen járnak, a katalógusban való keresésben pedig az alsósok vezetnek. Ez szomorú tény számomra, pontosan fordítva kellene állnia a mérlegnek. Kérdéses azonban az is, hogy a könyvtáros mennyire követeli meg nevelő szándékkal, hogy a diákok próbálkozzanak eltájékozódni a könyvtári állományban. Hiszen tudjuk, hogy nem az a jó könyvtáros, aki mindent megmutat az olvasónak, szemet hunyva az

önállóságra nevelés elvére, hanem az, aki terelgeti a felhasználókat a jó irányba, de a heuréka élményét meghagyja nekik.

	4. osztály	8. osztály	Összesen
könyvtárosi segítség	5	11	8
keresés polcon	13	14	30
keresés katalógusban	2	1	6

A kérdőív harmadik egysége a diákok könyv- és könyvtárhasználati ismereteit hívatott feltérképezni. Kíváncsi voltam, hogy az iskola tanulói mennyire jártasak az önálló ismeretszerzésben, tisztában vannak-e a dokumentumok fajtáival, használatukkal, a könyv részeivel, az információk önálló gyűjtésével. Ezek a feladatok nagy részben eltérnek a két évfolyamon, hiszen más ismeretekkel kell rendelkeznie a két korcsoportnak. A kérdéseket úgy állítottam össze, hogy figyelembe vettem az iskola Könyvtár-pedagógiai Programjában leírt tanmenetet. Ez alapján a diákoknak minden ismerettel rendelkezniük kell a feladatok megoldásához.

A kézikönyvek ismeretére vonatkozott az első kérdés. A tanulók 65%-a oldotta meg hibátlanul ezt a feladatot. Külön elemezve a két évfolyamot, a negyedikesek közül mindössze három diák adott helytelen válaszokat, azonban ezen rossz válaszokból sajnos arra lehet következtetni, hogy egyáltalán nem ismerik a kézikönyveket, hiszen az összes válaszuk hibás volt. Azt gondolom, hogy a 20 fős létszámból ez egy teljesen elfogadható arány, hiszen a másik 17 tanulótól hibátlan megoldások születtek. Más a helyzet a nyolcadikosoknál. Az osztály fele oldotta meg hibátlanul a feladatot. Az osztály 9%-a összekeverte az enciklopédiát és a lexikont, amely adott esetben a legkisebb hibának számított. Az osztály 41%-a azonban nincs tisztában azzal, hogy mire használjuk az enciklopédiát, a lexikont és a kronológiát. Ezt a százalékos arányt igen magasnak tartom, ebben a korban már elvárható, hogy e három kézikönyv használata között különbséget tegyenek a tanulók.

A következőkben a negyedik osztályosok feladatait elemezném, amelyben arra kértem a kisdíjakat, hogy képek alapján állapítsák meg mely művek tartoznak a szépirodalom és melyek az ismeretterjesztő irodalom műfajába. Érdekes, hogy az ismeretközlő irodalom felismerése jobban ment a tanulóknak, mint a szépirodalmi kérdés. Még a szépirodalmi műveket 5-en ismerték fel hibátlanul, az ismeretközlő irodalmi kérdésre 16-an adtak helyes választ. A fennmaradó négy diák közül ketten félreértették a feladatot, itt is a szépirodalmi műveket jelölték meg. Ez árulkodik a tanulók szövegértésbeli tudásának hiányosságáról, azonban tudnak különbséget tenni a két műfaj között. Két diák teljes mértékben helytelen

választ adott. A szépirodalomra vonatkozó kérdést a tanulók 60%-a oldotta meg egy hibával, volt, aki kihagyott egy helyes választ, volt, aki megjelölt egy olyan választ is, amelyet nem kellett volna, fele-fele arányban. Három tanulónak nem volt helyes válasza a kérdésre, ebből két tanuló az ismeretközlő irodalmi kérdésre sem tudott válaszolni. Megállapíthatjuk, hogy az osztály 85%-a felismeri a két külön műfajba tartozó könyveket. Véleményem szerint ez nem rossz arány, ugyanis a másik 15%-ba csak három tanuló tartozik, és kivételek mindig lesznek.

A nyolcadik osztályosoknak összetettebb és több feladatot kellett megoldaniuk. Az első kérdésben arra kértem őket, hogy sorolják fel azokat az adatokat, amelyek a könyv azonosítására szolgálnak. Mindössze a tanulók 29%-a válaszolt helyesen. Ők a címet, a szerzőt, a kiadót, a kiadás évét említették, ketten oda írták az árat és a könyv terjedelmét is. Ebből 40% szerző helyett íróként írt, de a választ helyesnek ítélt. A diákok 16%-a írta a címet és a szerzőt, néhányan a kiadót. Ezek a tanulók tisztában voltak a kérdés értelmével és helyesen is válaszoltak rá, csak hiányosan. Három tanuló említette, hogy a szerzőn és a címen kívül még a műfaj is a könyv azonosítására szolgál. Az osztály 37%-a számadatokat írt, a sorszámot, a betűrendet, a raktári vagy leltári számot és a könyvben lévő pecsétet. Ők egyáltalán nem értették a kérdésemet. Erre az alapvető kérdésre nagyon kevesen tudtak helyesen válaszolni. Az lehet a probléma, hogy a könyvek adatainak megtanítására nem fektetnek elég hangsúlyt, pedig alapvető elvárás lenne, hogy a nyolcadikos diákok tisztában legyenek a könyv azonosítására szolgáló adatokkal. Ebből a hihetetlenül rossz eredményből következik, hogy a forrás jelölésének mikéntjére sem tudtak a diákok válaszolni. A diákok 25%-a írta, hogy a címet és a szerzőt tünteti fel, ezek azok a diákok, akik az előző kérdésre helyesen, vagy helyesen, de hiányosan válaszoltak. Négy diák csak a címet említette. Egy diák azt írta, hogy az internetről szokott anyagot keresni, így az internetes oldal címét tünteti fel. Ezek a válaszok még közel elfogadhatóak voltak, azonban a továbbiakban értékelhetetlen feleleteket kaptam. Az osztály közel fele ki sem töltötte ezt a kérdést, vagy azt írta, hogy még soha nem készített beszámolót. Két diák azt válaszolta, hogy a felhasznált könyvbe ragasztó csíkokat ragaszt, vagy könyvjelzővel jelöli azt az oldalt, ahonnan információt vesz ki. Nem is értem, hogy hogyan tudták ennyire másképpen értelmezni a „Hogyan jelölöd a forrást?” kérdésemet, próbálom pozitívan felfogni, hogy kreatívan megoldották a kérdést, de sajnos ez nem változtat a helyzeten. A 24 fős osztályból 6-7 diák adott minősíthető választ a könyv adataira és a forrásra vonatkozó kérdésekre, amely számomra nagyon megdöbbentő. Lehet, hogy könyvtárhasználati órákon tanulnak erről elméletben, de a válaszokból az látszik, hogy

nem használják, a nevelők pedig nem használtatják ezt a gyakorlatban, így nem meglepő, hogy nem értették a tanulók a kérdésemet.

A következő feladatban ábra segítségével kellett a tanulóknak a könyv részeit felismerni. Nem kértem, hogy nevezzék is meg azokat, a válaszok adottak voltak, csupán a számokat kellett a megfelelő helyre írni. Azzal, hogy megnevezést nem kértem, nehezítettem saját feladatomat, mivel a kiértékelés meglehetősen bonyolult és hosszadalmas munka volt, azonban nem bántam meg, hogy így építettem fel a feladatot. Így is rengeteg helytelen, hibás válasz született, ha a megnevezést is a tanulóktól kértem volna, attól tartok, borzalmas eredményekről számolhatnék be. Az osztályból két tanuló oldotta meg hibátlanul a feladatot. A könyv gerincét és a számozott oldalakat mindenki felismerte az ábra alapján. A diákok 33-35%-a helyesen megjelölte a fülszöveget, a védőborítót és az előzéklapot. Arra, hogy melyik a védőlap, a kötéstábla, valamint hogy hol keresendő a könyv melléklete, már kevesebben tudták a választ, mindössze 20%. A fennmaradó 37%-a az osztálynak a gerincen és a számozott oldalak felismerésén kívül teljesen rossz számozást készített. A legtöbb rossz válaszban a fülszöveget, a mellékleteket és a címlapot keverték össze. A címlapot összesen négy tanuló ismerte fel helyesen. Számomra ez elszomorító, hiszen ez azt mutatja, hogy a tanulók a tankönyvön kívül ritkán vesznek kezükbe könyvet, nem tudják, hogy hol található a melléklet és melyik a könyv címlapja, amelyek véleményem szerint alapvető ismeretek egy 14 éves diák számára.

Az utolsó feladatban egy folyóirat címlapjáról és kolofonjáról kellett a nyolcadikosoknak információkat gyűjteni, valamint felismerni, hogy a különböző adatok a folyóirat mely részén találhatóak. Bevallom, a feladatot egy kicsit könnyűnek éreztem, mert inkább szövegértési készség kellett hozzá, mint dokumentumismeret, de így is tudtak meglepetést okozni. A diákok 58%-a oldotta meg hibátlanul a feladatot. Azt gondolom ez nagyon rossz arány a feladat nehézségi fokához képest. Az adatok kigyűjtésében szinte senki nem hibázott, azonban a tanulók 42%-a nem ismerte fel, hogy a címlapon hol található a lapszámozás, vagy hogy hol olvashatnak címszavakban a lapban megjelenő témákról. Ebből a tanulók fele egyikre sem adott választ, vagy teljesen rosszat jelöltek meg. Azt a következtetést lehet levonni, hogy a tanulók nem sokat tanultak a folyóiratokról, nagyon ritkán, vagy egyáltalán nem használják. A pedagógusok és a könyvtáros feladata is lenne felhívni erre a dokumentumtípusra a figyelmet, hiszen a leghitelesebb, legfrissebb információkat ebből olvashatják a diákok, ismerniük kell ezt az információforrást.

1.3. Az interjúk elemzése

Az iskola hat nevelőjével készítettem interjút. Fontosnak tartottam, hogy a két, kérdőívet kitöltő osztály osztályfőnökei, és az osztályt tanító nevelők válaszoljanak a kérdéseimre. A negyedikes osztályban a készségtantárgyak és az idegen nyelv kivételével minden tárgyat az osztályfőnök tanít. Rajta kívül az angol tanítóval beszélgettem részletesebben. A nyolcadik osztályosok osztályfőnöke magyar-könyvtár szakos tanár, az osztályának a magyar nyelv és irodalom tárgyakat tanítja. Interjút készítettem még az osztály történelem-német szakos tanárjával, aki ezt a két tantárgyat tanítja az osztálynak. Ezen kívül kíváncsi voltam még az informatika és a földrajz-rajz szakos tanárok véleményére is. A földrajz-rajz szakos nevelő az intézmény felső tagozatos igazgató helyettese is egyben.

A nevelők mindegyike szokott könyvtárban megoldandó feladatokat adni a tanulóknak, az alsós angol tanító kivételével. A földrajz-rajz szakos tanárnő mindkét tárgyból, a történelem-német szakos tanárnő csak történelemből. A nevelők megadják a témát, a diákok pedig önként jelentkezhetnek a szorgalmi feladatra. A megbeszélte órán kiselőadás formájában adják elő a diákok gyűjtőmunkájuk eredményét, amelyet a pedagógusok szorgalmi jeggyel, vagy piros ponttal értékelnek.

Az alsós osztályfőnök rendszeresen szokott könyveket ajánlani osztályának, minden tantárgyból. Az ajánláson túl az iskolai könyvtárban megtalálható könyvekből házi feladatot is kiad az aktuális tananyaggal kapcsolatosan, amelyet számon is kér a tanulóktól. Az angolt tanító nevelő csak a tankönyvből tanít, nem ajánl más könyveket, azt mondta örül annak, ha a diákok a tankönyvben található ismereteket el tudják sajátítani, úgy gondolja, negyedikes osztályban, idegen nyelvből erre nincsen igény, sem idő a tananyag mellett. A felső tagozatos osztályfőnök magyar óráin szokott könyveket ajánlani, de nem rendszeres, csak ha nagyon fontosnak érzi egy témával kapcsolatban. Az informatika nevelő a sűgőt ajánlja, mert ott minden tanult programmal kapcsolatban választ lehet találni a felmerűlő kérdésre. Ez a tárgy egy nagyon gyorsan fejlődű tudomány, a könyvek meglehetősen drágák, tankönyvűk sincs a diákoknak. Véleményem szerint ezért lenne fontos legalább ajánlani irodalmat a témával kapcsolatosan. A történelem tanár történelemből rendszeresen mutat be kiegészítű könyveket,

amelyek saját gyűjteményéből valók, nagyrészüket az iskolai könyvtárban is megtalálható. Német nyelvből nem ajánl könyveket, de szótárakat minden nyelvi órára kölcsönöznek a könyvtárból. A földrajz-rajz szakos nevelő mindkét tantárgyból ajánl egyéb könyveket, amelyeket akár a gyűjtőmunkára is fel lehet használni.

A könyvtárhasználati ismeretek tanítása a két osztályfőnök tanmenetében szerepel. Mindkét pedagógus komolyan veszi ezen ismeretek oktatását, a felsős tanár dicséri a magyar nyelv tankönyvet, amelyben rengeteg hasznos feladat található. Nagyon jó felépítésűnek tartja a könyvet és munkafüzetét, hiszen a megtanultak ismétlésére, gyakorlati alkalmazására sarkallja a tanulókat. Magam is ismerem ezt a tankönyvcsaládot, és egyetértek a magyar tanár véleményével. Abból kifolyólag, hogy a könyvtárhasználati ismeretek tanítása a magyartanító pedagógusok tanmenetében szerepel, csupán ők tudtak véleményt alkotni a 4. és a 8. osztályosok könyv- és könyvtárhasználati ismereteiről. Az alsósok osztályfőnöke meg van elégedve az osztály tudásával, eltájékozódnak a könyvtár állományegységeiben, természetesen a számítógépet is jól kezelik. Abban mindkét osztályfőnök egyetértett, hogy az alsós könyvtári látogatások szervezettebbek, ezért ezek a tanulók gyakrabban és szívesebben igénybe veszik a könyvtár szolgáltatásait. Felsőben már nagyon ritkán járnak könyvtárba a tanulók. Ezt a kijelentést a felmérésem is bizonyítja. Egyetértek a pedagógusok véleményével, hogy több könyvtári foglalkozást kellene tartani, illetve programokat szervezni az iskolai könyvtár bevonásával. Erősíteni kellene a kapcsolatot más debreceni könyvtárakkal, akár személyesen, akár levelezős közös programok szervezésével. Hagyományá lehetne tenni alsó és felső tagozatban egyaránt a debreceni könyvtárak rendszeres látogatását. Könyvtári klubok szervezésével búvárkodásra, olvasásra lehetne készíteni a diákokat, amely kellemes kikapcsolódás és egyben fejlesztő hatású számukra. Visszautalva a kérdőívekre, biztos vagyok benne, hogy erre lenne is igényük a diákoknak, hiszen többen említették a könyvajánlókat és a könyvtári foglalkozások hiányát egyes kérdéseknél.

A megkérdezett pedagógusok közül az informatika tanár egyáltalán nem veszi igénybe a könyvtár szolgáltatásait. A többi nevelő olvasókönyveket, audiovizuális anyagot, a nyelvi tanárok szótárakat kölcsönöznek a tanórákra. A történelem-német szakos tanár saját részére is szokott könyveket kölcsönözni. A felsős osztályfőnök és a földrajz tanárnő szokott fénymásoltatni, internetezni, és olykor, ha ideje engedi, szívesen beül a könyvtárba olvasgatni, rejtvényt fejteni, esetleg folyóiratot olvasni. Ezt nagyon pozitívnak tartom, hogy a tanárok a lyukas óráikat, vagy a szüneteket nem a tanárban töltik, hanem a könyvtárban. Ez

annak is köszönhető, hogy az iskola épületén belül igen jó helyen alakították ki a könyvtárat. A tanítás hatékonyabbá tétele érdekében az alsós nevelők könyvtárba csalogató programokat említettek. Jó ötletnek tartanák, ha a könyvtár nyitna mind az iskola, mind más közkönyvtárak irányában. Saját tapasztalataim is azt mutatják, hogy az iskola könyvtára zárt, még az intézményen belül is, ezáltal személytelenné válik, emiatt sokkal kevesebben látogatják, mint amennyien látogathatnák megfelelő PR tevékenységeknek köszönhetően. Az informatika és az igazgató helyettes tanárok a számítástechnikai fejlesztést preferálják, érdemes lenne minden tanterembe egy, a könyvtárba pedig több számítógépet is elhelyezni. Ezekben a gépeken elérhetővé kellene tenni az internetet és az iskolai könyvtár katalógusát. Véleményem szerint ez nem csak a tanítás hatékonyságát segítené, de szorosabb kapcsolatot alakítana ki az oktatás és a könyvtár között.

A megkérdezett pedagógusok azért szeretnek az iskolában dolgozni, mert szeretik a gyerekeket, állandó kapcsolatuk lehet velük, élvezik az iskolai légkört, azt csinálhatják, amit szeretnek és amihez értenek. Egy tanár említette a kollégák szeretetét. Ketten azt mondták, hogy a gyerekek között és a pörgős életritmusban fiatalabbnak érzik magukat. Az informatika tanár úgy vélekedett, hogy egy-egy számára sikeresen eltöltött tanóra hihetetlen energiát tud adni számára, viszont ennek az ellenkezője is gyakran előfordul.

Arra a kérdésemre, hogy miért nem szeretnek az iskolában dolgozni két pedagógus említette a rossz anyagi körülményeket, a felszereltség hiányát, az elavult környezetet. A mozgás hiányára és az elavultságra több diák is panaszkodott. Egy kis frissítés valószínűleg hatékonyabbá tehetné az intézményben folyó munkát. Négy nevelő a felsős tanulók kezelhetetlenségére panaszkodott. Úgy érzik, nem mindig hatékony a munkájuk, a felsős tanulókból hiányzik a felnőttek és a pedagógusok iránti tisztelet. Ez sajnos a mai társadalomban egyre növekvő tendenciát mutat. A tanulók hozzáállása változtatja természetesen a pedagógusok hozzáállását is, így egyre nagyobb mértékű romlásról beszélhetünk a mai magyar oktatásban. A nevelők szívesebben dolgoznának az iskolában, ha az imént, általuk megnevezett körülmények javulnának.

A nevelők mindegyike egy csendes, nyugodt helynek írják le a könyvtárat. Ketten azt is hozzátették, hogy új információkhoz juthatnak és búvárkodhatnak a tudományokban. Arra a kérdésre, hogy miért szeretnek az iskolai könyvtárba járni, három pedagógus válaszolta azt, hogy a könyvtárosok segítőkészek és a különböző dokumentumok sokat segítenek a munkájukban. Egy pedagógus a szakkönyvekkel való felszereltségét említette, az alsósok

osztályfőnöke egy jól átlátható, jól elrendezett és igényes gyűjteménynek tartja, ezért szeret járni. Az informatika tanár nem válaszolt a kérdésre, mert nem jár a könyvtárba. Ebből kifolyólag a következő két kérdést is kihagyta, amikor arról kérdeztem, hogy miért nem szeret járni, illetve, hogy mikor járna szívesebben az iskolai könyvtárba. Azt a kijelentést, hogy „Nem szeretek az iskolai könyvtárba járni, mert...” csak az alsósok osztályfőnöke fejezte be, a többiek nem válaszoltak. Nem tudom, hogy ennek az-e az oka, hogy valóban nem találtak ilyen indokot, vagy csak velem nem szívesen osztották meg a véleményüket. Az alsós nevelő mindenesetre őszintén elmondta, hogy gyakran nem tudja igénybe venni a könyvtár szolgáltatásait – amikor ráér és szükséges lenne – a könyvtári tanórák miatt. Ez a tanítónő akkor járna gyakrabban és szívesebben a könyvtárba, ha rendszeresen lehetősége lenne arra, hogy a gyerekek egy kisebb csoportjának is foglalkozásokat tarthatna ott. Teljesen egyetértek véleményével, hiszen a könyvtárhasználati órák valóban korlátozzák a könyvtár nyitvatartását. Ezen kívül pedig az iskolai könyvtárnak biztosítania kellene a helyszínt, korrepetálások és csoportos foglalkozások tartására. Két nevelő válaszolt még erre a kérdésemre. Az egyik pedagógus az audiovizuális dokumentumok hiányát említette. Olyan egészséggel, társadalmi jelenségekkel kapcsolatos filmeket, DVD-ket kölcsönözne szívesen, amelyek osztályfőnöki órákon hasznosak lehetnének. A másik nevelő idegen nyelvű és pedagógiai témákkal kapcsolatos folyóiratokat olvasna.

A nevelők olyan személynek tartják a könyvtárost, aki segítséget nyújt szakmai kérdések megválaszolásában, valamint megkönnyíti a pedagógusok mindennapi munkáját. Két nevelő említette azt, hogy felhívja a diákok és a pedagógusok figyelmét az újdonságokra. Az utolsó kérdésemben arra kértem a riportalanyaimat, hogy fejezzék be a „Ha én lennék a könyvtáros...” kezdetű mondatot. Két nevelő azonnal azt válaszolta, hogy semmiképpen sem lenne könyvtáros. Egyikőjük arra hivatkozott, hogy egyáltalán nem az ő világa, ezért ezt el sem tudja képzelni. A másik tanárnő éppen a magyar-könyvtár szakos, felsős osztályfőnök volt. Gyermekkorai élményét említette. Ha könyvtáros lenne, pont olyan szeretne lenni, mint egykori általános iskolájának könyvtárosa, aki egy példaértékű, ízig-vérig könyvtáros tanárnő volt. Erre azonban nem érzi képesnek magát. A másik négy nevelő egyöntetűen azt mondta, hogy olyan programokat szerveznének, amellyel becsalogatnák a gyerekeket és a nevelőket a könyvtárba. Egyikőjük úgy fogalmazott, hogy „élőbb kapcsolatot tartanék a gyerekekkel”. Egy másik megkérdezett pedagógus azt mondta, hogy jobban tartaná a kapcsolatot a

szaktanárokkal, kikérné véleményüket a könyvvásárlással kapcsolatban. Számomra az utolsó kérdés nagyon tanúságos volt. Teljesen egyetértek a nevelőkkel.

A könyvtárosok sajnos egyáltalán nem ismerik ezeket a véleményeket, de ha érzik is a gondokat, nem sokat tesznek a javulás érdekében. Szakdolgozatom összefoglaló részében szeretnék ajánlásokat is tenni a helyzet javítása érdekében.

V. Összefoglalás, ajánlások

Összegzésként a következő kérdésekre keresem a választ. Mit kellene tenni annak érdekében, hogy az iskola könyvtára valóban központi szerepet töltsön be az iskola életében? Hogyan lehetne javítani a tanulók és a nevelők iskola- és könyvtárképén? Milyen módosítások szükségesek az intézmény szabályzataiban és programjaiban ahhoz, hogy az iskolai könyvtár teljes körű támogatottsága teljesüljön? Az intézmény vezetősége, a pedagógusok, a könyvtár és a könyvtárosok felelősségének hangsúlyozása elkerülhetetlen.

A legnagyobb probléma az iskolai könyvtár elszigeteltsége. Ez mutatkozik egyfelől az oktatási intézményen belül – sok hasznos könyvtárosi kezdeményezés nem talál meghallgatásra, a könyvtári munka értékelése elmarad, az eredmények elismerése nem mindig, vagy nem a rangjának megfelelően történik. Ezek a negatív motivációk visszafogják a könyvtárosok aktivitását, kreativitását, egyedül érzik magukat a sokszor erejüket meghaladó feladatok ellátásában. Másfelől nem törekednek eléggé intézményen kívüli szakmai kapcsolatok építésére, nem élnek a segítséget adó lehetőségek igénybevételével. ^(6. p 29.)

Az előrelépés érdekében a következőket javaslom:

- Módosítani, aktualizálni kell az iskolai könyvtár működését szabályozó dokumentumokat: ^(9. p.24.)
- a könyvtár is kapcsolódjon be a minőségbiztosítási folyamatba, hiszen az iskola Pedagógiai Programjában megfogalmazott célok, feladatok teljesítéséhez minőségi feladatvégzés kell.

Az alábbi kérdésekkel kell foglalkoznia:

- az intézmény működésének hosszú távra szóló elvei,
- a megvalósításukat segítő elképzelések,
- minőségpolitika meghatározása,
- vezetési, tervezési, ellenőrzési feladatok létrehozása,
- mérési, értékelési feladatok tervezése.

- a Könyvtár-pedagógiai Program átdolgozása, a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek oktatása minden tantárgyba integrálva szerepeljen
- Könyvtárhasználati Helyi Tanterv elkészítése 1-8. évfolyam számára a könyvtárhasználati ismeretek, képességek kialakítására, fejlesztésére ^(10. p.34.)
- Számítástechnikai eszközök beszerzése, fejlesztése:
  - a könyvtár felszerelése több számítógéppel, internet elérhetőséggel
  - néhány tanteremben számítógépek elhelyezése, amelyek összeköttetésben állnak a könyvtári számítógépekkel, hogy a könyvtári katalógus elérhető legyen
  - a könyvtári számítógépes katalógizáló rendszer fejlesztése olyan módon, hogy ne csak az intézmény területéről legyen elérhető a katalógus
  - számítógépes összeköttetés megvalósítása más könyvtárakkal, hogy a könyvtárközi kölcsönzés megvalósulhasson
- A könyvtár népszerűsítésére – ahhoz, hogy az iskolai könyvtár szervesen bekapcsolódjon az iskola oktató-nevelő munkájába a következő lépéseket ajánlanám:
  - felsőfokú könyvtárosi végzettség szerzése – a fenntartónak biztosítania kell egy főállású, felsőfokú végzettségű könyvtáros-tanár alkalmazását
  - a könyvtárosok ismerjék meg, használják az ODR szolgáltatásait
  - a könyvtárhasználatra nevelésben jelentősebb szerep vállalása:
    - pedagógusok ösztönzése könyvtári órák tartására
    - a pedagógusok merjék a könyvtárosok segítségét kérni ezen ismeretek tanításában
    - könyvtárosi segítséggel a nevelők készítsenek feladatlapot könyvtári segédeszközök használatására saját tantárgyukon belül a szövegértés, szövegalkotás fejlesztésére, keresési stratégiák kialakításában
  - a könyvtár biztosítson helyet, illetve dokumentumokat iskolai rendezvényekhez, szakkörökhöz, vetélkedőkhöz:
    - érdemes lenne visszatérni a könyvtári médiasarok kialakításának ötletére, az iskolarádió üzemeltetésének és az iskolaújság szerkesztésének helyszíne legyen a könyvtár
    - Kiskönyv Barát Klub megalakítása, a tagok könyvismertetőket, könyvajánlókat készítenének a hónap könyvéről, bemutatnák egymásnak

- pályázatok kiírása a tanulók számára a könyvtár dekorálására, a könyvtár emblémájának elkészítésére, könyvtári irányító táblák, feliratok tervezésére
- az iskola honlapjának frissítése, a könyvtár megjelenése a honlapon
- érdemes lenne figyelni a könyvhétre, iskolai könyvtárak napjára
- célszerű lenne évente könyvtár- és iskolaképpel kapcsolatos vizsgálatokat készíteni, hogy a könyvtárat, szolgáltatásait annak megfelelően alakítsák.

Az iskola és a könyvtára legyen teljesen összeforrt. Mindkettőnek célja a műveltséganyag átadása. Ezt a feladatot nem egymás mellett, hanem egymással együttműködve, egységet alkotva kell teljesíteni. Csak így lehet eredményeket elérni.

„A könyvtárban pedagógiai tényező a könyvtáros, az állomány, a helyiség, a programok. Valóban így van. Nem szabad kisajátítani az iskolának a pedagógia, a nevelés fogalmát.”^(14. p.253.)

VI. Irodalomjegyzék

Könyvek

1. Az iskolai könyvtár új modellje a gyakorlatban. Szerk.: Emmer Gáborné. Budapest, Könyvtárostanárok Egyesülete, Flaccus Kiadó, 2004.
2. Dán Krisztina – Haralyi Ervinné: Bevezetés a könyvtárhasználat tanításába. Budapest, Fővárosi Pedagógiai Intézet, 2001.
3. Balogh Mihály: Könyvtárhasználat, könyvtárhasználat. In: Az iskolai könyvtár. Budapest, OPKM, 1998.
4. Dán Krisztina: Az iskolai könyvtár modellje – koncepcionális alapelvek. In: Az iskolai könyvtár. Budapest, OPKM, 1998.
5. Dán Krisztina – Tóth Gyula: Könyvtár az iskolában. Budapest, Fővárosi Pedagógiai Intézet, 1995.

Folyóiratcikkek

6. Suppné Tarnay Györgyi: Iskolai könyvtárak a hazai közoktatás minőségemeléséért, Megjegyzések az iskolai könyvtárak szakfelügyeleti vizsgálatai kapcsán In: Könyv és nevelés, 2007., 3. sz. p. 23-30.
(http://www.tanszertar.hu/eken/2007_03/stgy_0703.htm)
7. Blaskóné Brösztl Márta: A szakfelügyeleti vizsgálat fontossága In: Könyv és nevelés, 2007., 2. sz. p. 28-30.
(http://www.tanszertar.hu/eken/2007_02/bbm_0702.htm)
8. Nagyné Félix Anna - Benyóné Kovács Bettina: Szakfelügyelet az iskolai könyvtárostanárok szemével In: Könyv és nevelés, 2007., 2. sz. 7. p.
(http://www.tanszertar.hu/eken/2007_02/nfa_bkb_0702.htm)
9. Rakonczás Szilvia: A szakfelügyelet keretében (érzelmektől nem mentes összegzés) In: Könyv és nevelés, 2007., 2. sz. p. 23-25.
(http://www.tanszertar.hu/eken/2007_02/rsz_0702.htm)
10. Melykóné Tózsér Judit: Iskolai könyvtárak a szakfelügyelet tükrében In: Könyv és nevelés, 2006., 4. sz. p. 24-35.

http://www.tanszertar.hu/eken/2006_04/mtj_0604.htm

11. Csík Tibor: Iskolai könyvtár, esélyek és egyenlőség In: Elektronikus Könyv és nevelés, 2005., 2. sz. p. 22-28.
(http://www.tanszertar.hu/eken/2005_02/csik.htm)
12. Emmer Gáborné: Könyvtár? Pedagógia? Könyvtárpedagógia? In: Új pedagógiai szemle, 2004., 7-8. sz. p. 252-255.
13. Dán Krisztina: Az esélyteremtés módszerei és eszközei az iskolai könyvtárban In: Könyvtárhasználat, 2002., 4. sz. p. 1-6.
14. Kovácsné Garamszegi Marianna: A minőségbiztosítás első lépései az iskolai könyvtárban In: Elektronikus Könyv és nevelés, 2000., 4. sz. p. 26-34.
(<http://epa.oszk.hu/01200/01245/00008/cikk16.html>)
15. Fazekas Jánosné: Az intézményértékelés és a minőségbiztosítás időszerűsége In: Új pedagógiai szemle, 1999., 9. sz. 57. p.
16. Balogh Mihály: Könyvtáros? Tanár? Könyvtárostánár! In: Könyv, könyvtár, könyvtáros, 1994. június. p. 27-45.

A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény dokumentumai

Iskolai dokumentumok

17. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény 2008. évi Statisztikai Beszámolója, 2008., 1 p.
18. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény 2007. évi Statisztikai Beszámolója, 2007., 1 p.
19. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény 2006. évi Statisztikai Beszámolója, 2006., 2 p.
20. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Helyi Tanterve, 2005., 277 p.
21. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Minőségirányítási Programja, 2005., 33 p.
22. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Szervezeti és Működési Szabályzata, 2005., 341 p.
23. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Pedagógiai Programja, 2004., 449 p.

24. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Évkönyve 1978-2003, 2003., 173 p.

Könyvtári dokumentumok

25. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Iskolai Könyvtárának Könyvtár-pedagógiai Programja, 2005., 121 p.
26. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Iskolai Könyvtárának Könyvtárhasználati Szabályzata, 2005., 18 p.
27. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Iskolai Könyvtárának Gyűjtőköri Szabályzata, 1998., 11 p.
28. A Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Iskolai Könyvtárának Szervezeti és Működési Szabályzata, 1998., 178 p.

Internetes dokumentumok

29. Könyvtár és iskolai könyvtár, könyvtárhasználat és könyvtár-pedagógia (<http://www.opkm.hu/konyvesneveles/2000/4/cikk13.html>)
A megtekintés utolsó dátuma: 2009. március 7.
30. http://portal.debrecen.hu/intezmenyek/oktatasi/altalanosiskolak/bolyaijanos_altalanosi_skola.html
A megtekintés utolsó dátuma: 2009. február 22.

A kérdőív összeállításában használt dokumentumok

31. Földényi Krisztina: Könyv- és könyvtárhasználat : az általános iskolák 3-4. osztályosai számára. Dinasztia Tankönyvkiadó, 2001.
32. Rác Tiborné: Könyvtárhasználati tudnivalók : általános iskola 5-8. osztály. Pedellus Tankönyvkiadó, 2001.

VII. Függelék

1. Kérdőívek

KÉRDŐÍV 4. OSZTÁLYOSOKNAK

Fejezd be a következő mondatokat!

1. Az iskola olyan hely,

.....
.....
.....

2. Szeretek iskolába járni, mert

.....
.....
.....

3. Nem szeretek iskolába járni, mert

.....
.....
.....

4. Szívesebben járnék iskolába, ha

.....
.....
.....

5. A könyvtár olyan hely,

.....
.....
.....

6. Szeretek könyvtárba járni, mert

.....
.....
.....

7. Nem szeretek könyvtárba járni, mert

- .....
 .....
 .....
 8. Gyakrabban és szívesebben járnék könyvtárba, ha
 .....
 .....
 .....
 9. A könyvtáros olyan személy, aki
 .....
 .....
 .....
 10. Ha én lennék a könyvtáros, akkor
 .....
 .....
 .....

Tegyél X-et a válaszd melletti négyzetbe!

1. Szoktál-e könyvtárba járni?
 Nem
 Ritkán
 Gyakran
2. Ha igen, milyen könyvtárba?
 Csak az iskolai könyvtárba
 Más könyvtárakba is, pl.: .....
3. Mit szoktál csinálni a könyvtárban? *(Több választ is megjelölhetsz!)*
 Filmet nézek
 Korrepetáláson veszek részt
 Különböző foglalkozásokon veszek részt,
 például:.....
 Versenyekre készülök
 Olvasok
 Internetezek
 Könyveket kölcsönzök
 Egyéb:.....
4. Szoktál-e az órán olyan feladatot kapni, amit a könyvtárban lehet megoldani?
 Nem

- Ritkán
- Gyakran

Ha igen, milyen tantárgy(ak)ból?

.....

.....

5. Hogyan tájékozódasz a könyvtárban?

- Megkérdézem a könyvtárost
- Megkeresem a polcon
- Megkeresem a katalógusban

6. Kösd össze a két oszlop összetartozó kifejezéseit!

Milyen könyveket használsz, ha...

...nem tudod, hogy mikor történt egy esemény?

életrajzi lexikon

...nem tudod, hogy mikor született egy személy?

térkép

...nem tudod, hogy hol van egy város?

kronológia

7. Jelöld csillaggal azokat a könyveket, amelyek a szépirodalomhoz tartoznak!

8. Jelöld csillaggal azokat a könyveket, amelyeket tudnád használni, ha csillagokkal kapcsolatos szorgalmi feladatot kapnál!

KÉRDŐÍV 8. OSZTÁLYOSOKNAK

Fejezd be a következő mondatokat!

1. Az iskola olyan hely,

.....
 .....

2. Szeretek iskolába járni, mert

.....
 .....

3. Nem szeretek iskolába járni, mert

.....
 .....

4. Szívesebben járnék iskolába, ha

.....
.....
.....

5. A könyvtár olyan hely,

.....
.....
.....

6. Szeretek könyvtárba járni, mert

.....
.....
.....

7. Nem szeretek könyvtárba járni, mert

.....
.....
.....

8. Gyakrabban és szívesebben járnék könyvtárba, ha

.....
.....
.....

9. A könyvtáros olyan személy, aki

.....
.....
.....

10. Ha én lennék a könyvtáros, akkor

.....
.....
.....

Tegyél X-et a válaszod melletti négyzetbe!

11. Szoktál-e könyvtárba járni?

- Nem
- Ritkán
- Gyakran

12. Ha igen, milyen könyvtárba?

Csak az iskolai könyvtárba

Más könyvtárakba is, pl.: .....

13. Milyen könyvtári szolgáltatásokat szoktál igénybe venni? (Több választ is megjelölhetsz!)

Könyvtári foglalkozások, könyvtárban megrendezésre kerülő események, például:

versenyekre való felkészülés

versenyeken való részvétel

könyvtárhasználati órák

korrepetálás

videózás

író-olvasó találkozó

egyéb:.....

.....

Helyben olvasás

Internetezés

Fénymásolás

Kölcsönzés

Egyéb:.....

.....

14. Szoktál-e az órán olyan feladatot kapni, amit a könyvtárban lehet megoldani?

Nem

Ritkán

Gyakran

Ha igen, milyen tantárgy(ak)ból?

.....

.....

15. Szoktak-e a tanáraid órákon a tankönyvön kívül más könyveket bemutatni?

Nem

Ritkán

Gyakran

Ha igen, milyen tantárgy(ak)ból?

.....

.....

16. Hogyan tájékozódasz a könyvtárban?

- Megkérdezem a könyvtárost
- Megkeresem a polcon
- Megkeresem a katalógusban

17. Kösd össze a két oszlop összetartozó kifejezéseit!

Milyen kézikönyveket használsz, ha...

...nem tudod, hogy mit jelent egy fogalom?

térkép

...nem tudod, hogy mikor történt egy esemény?

életrajzi lexikon

...nem tudod, hogy mikor született egy személy?

enciklopédia

...nem tudod, hogy hol van egy város?

lexikon

...keresel információkat egy témával kapcsolatban?

kronológia

18. Melyek azok az adatok, amelyek a könyv azonosítására szolgálnak?

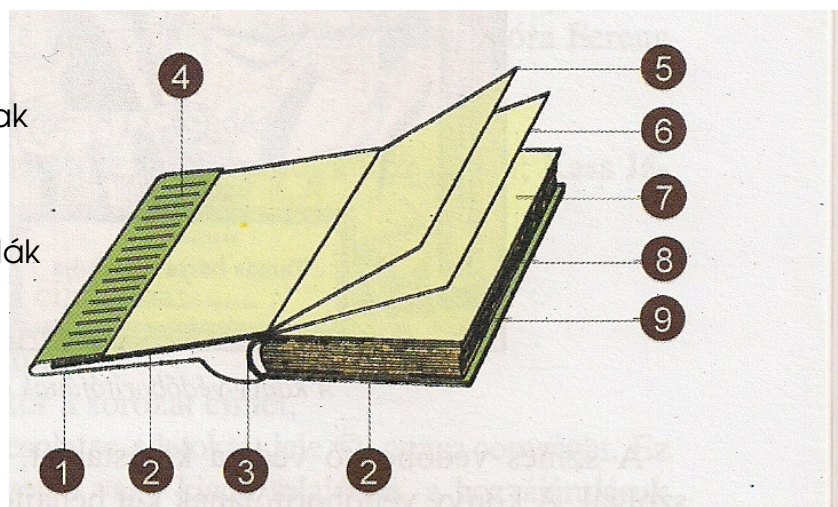
.....
.....
.....

19. Ha beszámolót készítesz, hogyan jelölöd a forrást?

.....
.....

20. Az ábra alapján írd a könyv részei melletti négyzetbe a megfelelő számokat!

- kötéstábla
- előzéklap
- számozott oldalak
- gerinc
- védőlap
- mellékletek, táblák
- fülszöveg
- védőborító
- címlap

21. Vizsgáld meg a „Zsiráf” című sajtótermék címlapját és kolofonját, majd válaszolj a kérdésekre!

a) Tegyél csillagot oda, ahol megtalálod, hogy hányadik számnál tart a lap!

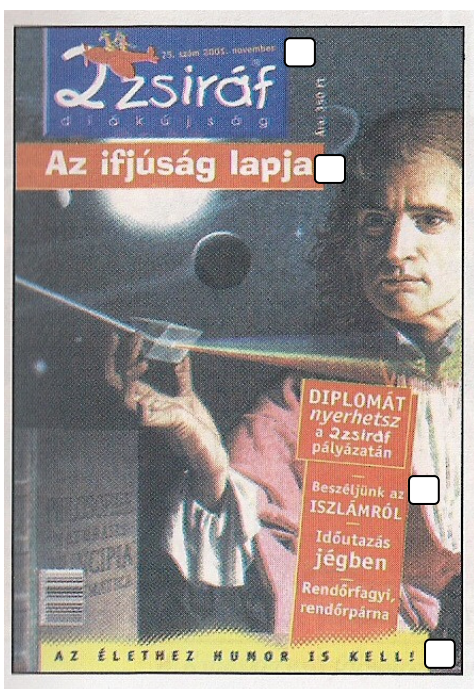
b) Tegyél X-et oda, ahol megtalálod, hogy milyen témákról olvashatsz ebben a lapban?

c) Kinek szól ez a folyóirat?

d) Ki a lap főszerkesztője?

e) Melyik nyomdában készül?

f) Mennyibe kerül a lap előfizetése egy évre?

<p>Kiadó: Zzsiráf Kft. Főszerkesztő: Kovács Títusz ☐ Művészeti vezető: Kacsóh Pongrác Főszerkesztő-helyettes: P. Horváth Gábor Szerkesztő: Zubreczki Dávid Díkszerkesztő: Szirkó András</p>	<p>Új előfizelőink között ÚJTÁRS DIÁKNAPLÓT sorsolunk ki!</p>	<p>A kiadást támogatja: OPTIMISTA IFJÚSÁGÉRT ALAPÍTVÁNY JÓZSEF ATILA KULTURÁLIS ÉS SZOCIÁLIS ALAPÍTVÁNY A „BUDAPEST BANK AZ OKTATÁSÉRT ÉS A MAGYAR PÉNZÜGYI KULTÚRÁÉRT” ALAPÍTVÁNY ORSZÁGOS BÜNMEGELŐZÉSI TANÁCS BM ORSZÁGOS KATASTROFAVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG IFJÚSÁGI ÉS SPORT MINISZTERIUM BUDAPEST FŐVÁROS KÖZGYŰLÉSE KULTURÁLIS BIZOTTSÁGA</p>	<p>Kiadó és szerkesztőség: 1056 Budapest Fővám tér 2-3. Telefon: 318-4246, 318-1378, 266-3490 Internet: http://www.zzsiraf.net E-mail: keltzsiraf@zssiraf.net Előfizethető a Magyar Posta Hírlapüzletági Igazgatóságának Központi Irodáján – HIHELÉR 1900 Budapest, Lehel út 10/a, a Hírlapüzletági Igazgatóság Ügyfélszolgálati Irodáin a 11991102-02142795 pénzforgalmi jelzőszámon, valamint közvetlenül a kiadónál: Zzsiráf 1056 ☐ Budapest Fővám tér 2-3. Előfizetési díj: 1/2 évre 1125 Ft, 1 évre 2250 Ft. Külföldön előfizetésben és árusításban terjeszti a Kultúra Külföldkereskedelmi Vállalat, H-1389 Budapest P.O.B. 149.</p>
<p>Nyomdai előkészítés: Zzsiráf Kft. Nyomtatás: VESZPRÉMI NYOMDA ☐ Felelős vezető: Erdős András Igazgató ISSN 1218-2079 Papír: NEUSIEDLER SZOLNOK RT.</p>	<p>Újságunk Braille-írásban is megjelenik, támogatja: NEMZETI KULTURÁLIS ALAPÍTVÁNY</p>		

2. Interjú kérdések

1. Milyen tantárgya(ka)t tanít? Hányadik osztály(ok)ban?
2. Szokott-e olyan feladatot adni a diákoknak, amelyet a a könyvtárban lehet megoldani? Ha igen, milyen tantárgy keretein belül?
3. Milyen típusú könyvtári feladatokat ad? Hogyan kéri számon?
4. Szokott-e óráin a tankönyvön kívül más könyveket bemutatni? Milyen órákon?
5. Szerepel-e a tanmenetében a könyvtárhasználati ismeretek tanítása?
6. Ha tanít könyvtárhasználati ismereteket, milyen tantárgy keretein belül?
7. Mit gondol, hogy a 4. és 8. osztályos tanulóknak milyen könyvtárhasználati tudással kell rendelkeznie?
8. Pedagógusként az iskolai könyvtár mely szolgáltatásait veszi igénybe?
9. Milyen könyvtári szolgáltatásokat vezetne még be a tanítás hatékonyabbá tétele érdekében?
10. Szeretek az iskolában dolgozni, mert ...
11. Nem szeretek az iskolában dolgozni, mert ...

12. Szívesebben dolgoznék az iskolában, ha ...
13. A könyvtár olyan hely, ...
14. Szeretek az iskolai könyvtárba menni, mert ...
15. Nem szeretek az iskolai könyvtárba menni, mert ...
16. Gyakrabban és szívesebben mennék az iskolai könyvtárba, ha ...
17. A könyvtáros olyan személy, aki ...
18. Ha én lennék a könyvtáros, akkor ...

VIII. Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni témavezetőmnek, Dr. Suppné dr. Tarnay Györgyi Tanárnőnek, hogy tanácsival, ötleteivel, biztatásával hozzájárult szakdolgozatom elkészítéséhez.

Köszönettel tartozom a Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény igazgatónőjének, Dr. Tárkányi Ferencnének, amiért lehetővé tette, hogy diplomamunkámat az intézményről készítem el.

Köszönet illeti az iskola azon nevelőit és tanulóit, akik hozzájárultak az interjúk készítéséhez és a kérdőívek kitöltéséhez.

Külön szeretném megköszönni az intézményvezető-helyettesnek, Molnár Antónia Tanárnőnek, valamint Ádám Zoltánné és Bekő Éva iskolai könyvtárosoknak a sok segítséget.

